

Próza-stílus-jellemzés kvantitatív módszerrel (Krúdy Gyula három regénye és tíz novellája 1913-ból)

1. A kvantitatív módszer lehetőségei és korlátai

Péter Mihály ismerteti a Prágai Nyelvész-kör stilisztikai nézeteivel foglalkozó tanulmányában Lubomir Doleželnek azt az állásfoglalását, amely szerint a különféle stílus-minőségek „lényegében statisztikai természetűek”, mivelhogy „az alternatív elemek gyakorisági megoszlása határozza meg őket” (Doležel 1964; Péter 2005: 122).

Két évvel azelőtt, hogy Doležel idézett cikke megjelent, egy budapesti nyelvész-tanácskozáson Szépe György úgy foglalt állást, hogy a nyelvi rendszerre inkább a strukturális, a közlési folyamatra viszont inkább a statisztikai modell alkalmazható (Szépe 1964: 162; egyetértőleg idézi Deme 1971: 14, 388). Minthogy a stilisztika közlési, nyelvhasználati, azaz parole-jelenségeket tárgyal, alkalmas módszerül kínálkozik számára a sajátos stílusértékű nyelvi elemek (stílmák) statisztikai nyilvántartása, feldolgozása.

Nem hagyhatjuk azonban figyelmen kívül, hogy ugyanezen a munkaértekezleten Gáldi László fenntartásokat hangoztatott a statisztikai módszereknek a stilisztikában való alkalmazásával kapcsolatban. Gáldi e hozzászólásában arra mutatott rá, hogy nyelvstatisztikailag rendkívül nehéz megragadni a szavak „szemantikai mélységét”, például azt, hogy Valéry *Le cimetière marin* című híres versében a *palpite* állítmány nem ’dobog’, hanem ’reszket, csillámlik’ jelentésű (ti. nem a szív dobogására, hanem a tenger tükrének csillogására vonatkozik). Érdekes lehet ugyan egy költő úgynevezett kulcsszavainak a kiszűrése (ez Pierre Guiraud-nak abban az

időben nagy figyelmet keltett módszerére utal), de tudnunk kell, hogy „a szókészlet elemei legnagyobb részét [...] a nyelv alapszókincséből származnak” (Gáldi 1964: 147). „A költői hatás elsősorban a szavak kombinációján, tehát sajátos költői felhasználásán alapul. [...] Stilisztikai szempontból [...] minden a kontextuson, a szövegösszefüggésen múlik” (uo.). Ezt pedig értelemszerűen nem lehet statisztikával megragadni.

Mire alkalmas tehát a kvantitatív módszer, és mire nem? Fónagy Iván elgondolása szerint igen alkalmas lehet például az egyéni stílus jellemzésére: „Az egyéni stílus viszonylag állandó, mivel mélyen gyökerezik a tudattalanban. [...] A stílus az orgonapontra emlékeztető szólam a polifonikus költői műben, mely többé-kevésbé tartósan kíséri a gyorsabban váltakozó többi szólamot” (Fónagy 1999: 465). A stílusnak ezt a sajátosságát, amelynek maga az író sincs egészen tudatában, a leginkább statisztikai módszerekkel lehet feltárni.

Más szerzők úgy látják, hogy a statisztikai módszer nem egyéb, mint előre megfogalmazott feltevések tudományos igazolásának eszköze (Szegedy-Maszák 1970: 447). Hasonlóképpen vélekedik a módszer egyik úttörője, a szlovákiai (akkor csehszlovákiai) magyar kutató, Zsilka Tibor: „A statisztikai eredmények, számadatok [...] jobbára állításaink verifikálásához szükségesek” (Zsilka T. 1974: 11; idézi Raisz R. 1986: 164). Meg kell vallanom, hogy nekem magamnak is vannak olyan előzetes elgondolásaim, amelyeknek igazolását (vagy megcáfolását) az alább következő statisztikai felméréstől várom. Például az, hogy Krúdy egyik regényében, amelynek van némi „ifjúsági” jellege, rövidebbek lesznek a szavak, a mondatok, a bekezdések, kisebb lesz a szerkesztettségi mutató (a mondategységek és a mondategységek hányadosa), s kisebb lesz a nyelvi képek aránya, mint a másik kettőben, illetve a novellákban. Ebből a vizsgálódásból az is kiderülhet, valóban vannak-e Krúdynak stílusukban eltérő „ifjúsági” és „felnőtt”-művei. Intuitíve persze tudjuk, hogy vannak, de ezt a feltevést be is kell bizonyítani.

Raisz Rózsa, aki az 1980-as, 90-es években talán a legszebb eredményeket érte el a statisztikai stilisztikai alkalmazása terén (vö. Raisz 1986, 1989, 1993, 1996), egy lépéssel tovább is megy, amikor kijelenti, hogy ezzel a módszerrel olyan tények is kideríthetők, „amelyek »intuitív« alapon nem tűntek fel” (Raisz 1996: 392). Őszintén remélem, hogy az én dolgozatomban is lesznek ilyen eredmények (vagy legalább egy ilyen eredmény). Elvégre a kutatásnak nem lehet csupán az a célja, hogy bebizonyítsa, hogy bizonyos dolgok valóban úgy vannak, ahogy eddig is gondoltuk, hanem hogy új, olykor meglepő összefüggésekre derítsen fényt. (Például azt eddig is tudtuk, hogy *A vörös postakocsi* a legismertebb, legnépszerűbb Krúdy-regény; most kiderülhet, miért is az.)

A statisztikai stilisztikai kutatásokban eleinte a hang-, a metrum- és a szóstatisztika dominált (vö. Cressot–James 1983: 283), a szintaxis – a szemantikával és a tipológiával együtt – a kvantitatív nyelvészet kevésbé művelt területei közé tartozott (vö. Nagy 1972: 5). Minél „feljebb” megyünk a nyelvi szintek sorában, annál kevesebb statisztikai módszerű publikációt találunk a szakirodalomban: hangstatisztikát, szókincsstatisztikát elég sokat, mondattani statisztikát már jóval kevesebbet, szövegstatisztikát szinte semmit. (Erre már Deme [1971: 12] is rámutatott; azóta némiképp javult a helyzet, de az arányok nemigen változtak.)

Ennek oka többek között abban kereshető, hogy korábban szinte kizárólag költői műalkotásokat vizsgáltak kvantitatív módszerrel (vö. Guiraud 1954, 1959; Magyarországon Fónagy 1959/1989: 31–44, 1965/1972, Papp 1961, J. Soltész 1963, Dömölki–Fónagy–Szende 1964, Szende 1968, Török 1968: 33–51, 80–142, Hankiss 1969: 255–91, 314–21, 1985: 412–61, Jékel–Papp 1974). A költői nyelvre irányuló kutatásokban a „hangspektrum” (Fónagy) és a szókincs statisztikai feldolgozása gazdagabb eredményt ígért, mint a magasabb nyelvi szintek – a mondat, a bekezdés, a szöveg – ilyen módon történő vizsgálata. Később, körülbelül az 1960-as évek közepétől fokozatosan a művészi próza, majd általában a próza is az érdeklődés homlokterébe került (vö. Fucks–Lauter 1965/1970, Milic 1967; nálunk Zsilka T. 1970, 1971, 1973: 83–136, 1974, Deme 1971, Kemény 1974a, 1976, 1977: 194–9, Nagy 1983, Raisz 1986, 1989, 1993, 1996, Kemény 1990–91, 1993: 88–92, 129–48, 183–232, 2002: 120–50, Zimányi 2004). Hosszabb viszonylagos érdektelenség után a nemzetközi kutatásban is újból felvetődött a statisztikai módszer s ennek kapcsán a számítógép stilisztikai alkalmazásának lehetősége, lehetségessége (vö. Parenteau 1998, Guthrie et al. 2007, Tambovcev et al. 2008).

A próza elemzésében a hang- és szóstatisztikákkal szemben a mondat- és szövegtani jelenségekre irányuló számszerű felmérések kerültek előtérbe. A Swift prózasztílusát kvantitatív módszerekkel elemző Louis T. Milic ezt a megközelítést azzal indokolja, hogy a szókincs viszonylag kevésbé stabil tényezője egy író prózájának, mivel erősen függ például a témától (Milic 1967: 138). Ennek folytán a prózasztílus jellemzésében inkább a nyelvtan, különösen a szintaxis adataira kell támaszkodni. Az egyéni szépírói stílus állandósága (*consistency*) inkább nyelvtanában, mint szókincsében mutatkozik meg. A nyelvtani komponens az alkotó számára kevésbé tudatos („the grammar is [...] beyond his conscious reach”), és lényegében állandó a már kialakult stílusú íróknál (uo. 141). (Ez a megállapítás eszünkbe juttathatja azt, amit Fónagy Iván az egyéni szépírói stílus „tudattalan” voltáról írt.) A hazai szakirodalomban – Deme László monográfiájának elméleti és módszertani eredményeit hasznosítva – Raisz Rózsa hangoztatja a leghatározottabban, hogy a prózai szöveg stílusát elsősorban a közvetlenül alatta levő nyelvi szint, a mondat szerkezet adatai jellemzik (Raisz 1993: 61, 1996: 390). Nem feledkezhetünk azonban meg arról sem – és erre Herczeg Gyula nyomán éppen Raisz Rózsa hívja fel figyelmünket –, hogy „a különféle mondatformák a legkülönbözőbb tartalmak hordozására alkalmasak, ugyanaz a mondat szerkezet tehát többféle stílushatást keltethet” (Herczeg 1976: 141; idézi Raisz 1986: 166). Ezt nekünk is mindvégig szem előtt kell tartanunk Krúdy Gyula mondatstatisztikájának stilisztikai interpretálása során.

2. Korpuszunk

A statisztikai vizsgálódás korpusza Krúdy Gyulának három, gyakorlatilag egy időben, 1913 január-februárjában írott regénye (egy teljes egészében, kettő részlegesen) és kontrollanyagként tíz novellája, amelyek szintén ebben az évben keletkeztek.

Az első regény majdnem ismeretlen, nem csupán az olvasók, hanem a kutatók számára is. Eredeti címe: *Mari, a tél leánya*, ezzel a címmel jelent meg 1913. január

5. és március 9. között az *Élet* című hetilapban. A következő év elején az *András-csik örököse* című regénnyel együtt kötetben is kiadták, ekkor már *A pajzsos ember* címmel. A statisztika elkészítéséhez ezt a kiadást (A Magyar Kereskedelmi Közlöny Hírlap- és Könyvkiadó Vállalat kiadása, Budapest, 1914, 145–212) használtuk. Későbbi kiadása nem volt (leszámítva a fennmaradt nyomdai krúda újrakötésével 1946-ban közreadott, napjainkra gyakorlatilag hozzáférhetetlenné vált kiadványt). Nem került be sem a korábbi (1957–1975), sem a későbbi (1976–1989) Barta András-féle sorozatba, sőt a folyamatban levő gyűjteményes kiadás szerkesztői sem tervezik újbóli megjelentetését (vö. Kemény 2009).

A pajzsos ember (a továbbiakban: PE) egy hatéves kolduslánykának, Marinak a története. Mari a főváros utcáin csavarogva tengeti életét, majd Koronka úrnak, a koldusvállalkozónak a pinceszállására kerül. Koronka úr jó pénzért örökbe akarja adni Ancsura nevű barátnőjével együtt egy előkelő házaspárnak, de Mari inkább visszatér Budapestre, a pincébe, illetve az utcára. Ezután egy filantróp érületű rabló, Sikor veszi gondjaiba a kis kolduslányt: magával viszi vidéki házába, hogy betegeskedő leányának játszótársa legyen. Különféle bonyodalmak után (a kislány meghal, Sikort megölik a csendőrök) Mari mégiscsak visszakerül a grófi házaspárhoz, és ezzel élete átmenetileg rendeződik. Azért csak átmenetileg, mert az elbeszélőnek egy közbevetéséből kiderül, hogy nevelőanyja, a jóságos grófné egy éven belül meg fog halni. Ez azonban már kívül esik az elbeszélte történet idején. A regény optimista végkicsengéssel zárul: „A bibliai pajzsos ember, a nyomorúság, szegénység, éhség, odakünn maradt az éjben. Kilopták köpenyege alól a két kis árvát [ti. Marit és Ancsurát], pedig ugyancsak betakarta őket sötét kabátjával. De még sok kis gyermekfej kandikált ki a köpenyeg nyílásán. A pajzsos ember hatalma végtelen, köpenyege szárnyai napnyugattól napkeletig söprik a világot” (PE 212). A PE szerintem valamivel különb mű annál, mint amilyenre ebből a cselekményvázlatból következtethet az olvasó: a regény olykori érzélgősségét dickensi, sőt gorkiji realizmus ellenpontozza, pergő cselekménye és helyenkénti drámaisága (például Sikornak és családjának menekülése a felgyújtott házból) kivételesnek számít az életműben.

A másik regény, a *Mákvirágok kertje* (a továbbiakban: MK) a közepesen ismert Krúdy-művek sorába tartozik. Első ízben a Vasárnapi Újságban látott napvilágot 1913. január 5. és február 23. között. Összesen négy kötetbeli kiadása van, legutóbb a Kalligram Könyvkiadó életműsorozatában jelent meg (Krúdy Gyula összegyűjtött művei 9. Regények és nagyobb elbeszélések 5. Pozsony, 2007). A regénynek csak az első, *A majális* című részét dolgoztuk fel (ez az egésznek mintegy a kétharmadát teszi ki). Statisztikánk készítésekor az Arcanum Adatbázis Kft. DVD-ROM-ján (Krúdy Gyula munkái) található szöveget vettük alapul, de ezt minden indokolt esetben egybevetettük a regény két kötetkiadásával (Franklin Társulat, Budapest, 1914; Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1961).

Az MK tárgya Barta András értelmezése szerint a „lezüllött, életből kikopott mákvirágok mesterséges védőburokba helyezése” (Barta 1961: 721). A három „mákvirág”: Milfay Olivér, aki csak a kártyázáshoz ért, Livinszky Sándor „orosz herceg” és Xypszky baronet, a „lovászfű” (akik még ehhez sem). A „kert”: Merseházy Miklós gróf margitvári kastélya. A gróf megpróbálja rendbe tenni a három mákvirág

életét oly módon, hogy főúri kényelmet biztosít számukra, de pénzt egy krajcárnyit sem juttat nekik, nehogy visszaessenek a züllött életmódba. Összehozza a három férfiút „az asszonylakai amazonokkal”, akik egy Schwarzenberg hercegnő vendégszeretét élvezik, némiképp hasonló okokból. De a történet végén a „megjavult” Milfay nem öközlük választ társat, hanem a borszkai majálison megismert (és ott leitatni próbált) erényes polgárlánynak, Tolcsvai Treszkának kéri meg a kezét.¹ (Tizenöt évvel később, a *Valakit elvisz az ördögben* a dzsentrí helyzetét már végképpen helyrehozhatatlannak látja az író. A hamis váltókat felvásároló Alvinczi hiába kísérletezik az elzüllött dzsentríosztály felkarolásával, bizarr segélyakciója szármalmas kudarcba fullad. Krúdy ekkorra már teljesen kiábrándult korábbi illúzióiból.)

A *vörös postakocsi* (a továbbiakban: VP) 1913. január 12. és április 20. között, 15 folytatásban jelent meg A Hétben. Ezt tekinthetjük Krúdy legsikeresebb, legismertebb regényének: az új életműsorozatban már huszonkettedszer került az olvasók kezébe (vö. Kelecsényi 2007: 457–8). Ennek a műnek, Krúdy írói pályáján szinte példátlanul, számottevő közönségikere is volt: egy éven belül háromszor is ki kellett adni (igaz, ebben közrejátszott, hogy az érdeklődők Málnás Elza hálószeretéseit remélték megtudni belőle, holott az 1914 januárjában meggyilkolt kurtizán nem is szerepel a könyvben). Krúdy később színpadra is alkalmazta, de a színművet csak 1968-ban mutatták be, Kapás Dezső rendező és Radnóti Zsuzsa dramaturg átigazításában. Később más Krúdy-adaptációknak is alapjául szolgált (Gosztonyi János, Békés Pál, Tordy Géza; az adatokat l. Kelecsényi 2005: 330–7). Egyszóval a vörös postakocsi az életmű emblematikájává vált (még ilyen nevű vendéglő is működik jó ideje a főváros IX. kerületében).

A VP egykorú lelkes kritikai fogadtatásából a gyűjteményes kiadás regénysorozatának szerkesztője Bródy, Schöpflin, Ady és Lázár Miklós méltatását idézi, a gazdag szakirodalomból pedig a következőket emeli ki: Bori Imre 1978, Kozma Dezső 1981, Czére Béla 1987, Nemeskürty István 1987, Fábri Anna 2001. Közülük Czére Béla az egyetlen, aki a regénnyel kapcsolatban kritikus hangot üt meg: „A *vörös postakocsi* még nem tartozik a nagy Krúdy-művek közé. [...] A Szindbád-novellákkal revelált művészi színvonalat – a regény műfajában – majd csak [...] az *Őszi utazások a vörös postakocsin* éri el” (Czére 1987: 78). Ezt az egyébként vitatható véleményt azonban a szerkesztő nem idézi (Kelecsényi 2007: 452–5).

¹ Barta András úgy tudja (1961: 721), hogy Merseházy gróf alakját éppen úgy Szemere Miklósról mintázta Krúdy, mint a regénnyel párhuzamosan írott másik mű, *A vörös postakocsi* Alvinczi Eduárdját. Ezt azonban magának Krúdnyak a szavai cáfolják meg: „Miképpen festegetik le a tatai Esterházyt – a »Niki gróftot«, amint a bécsiek elnevezik –, aki letört uraknak kvártélyt tart kastélyában, amely eseményről valaha regényt is írt egy magyar író »Mákvirágok kertje« cím alatt...” (Esterházy, Rothschild és a többi aranyemberek. In: A tegnapiak ködlovagjai. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1961. 47). Krúdnyak erre a saját művét értelmező megnyilatkozására Fried István könyve (2006: 174) hívta fel figyelmemet. Merseházy gróf modellje ezek szerint gróf Esterházy Miklós József (1839–1897), a híres úrlovás, a bécsi Jockey Club megalapítója és igazgatósági tagja volt. Annyiban azonban mégsem teljesen jogosulatlan Barta András állítása, hogy Szemere Miklós is szívesen gyűjtötte maga köré csodabogarakat (vö. Szemere Miklós, de genere Huba, a magányos gavallér. In: A tegnapiak ködlovagjai, 72). Merseházy alakjának megrajzolásához tehát mind a két külön főúr szolgálthatott vonásokat Krúdy számára.

A statisztikához a regény második kiadásának szövegét használtam (Singer és Wolfner kiadása, Budapest, 1914, 7–10. ezer), de ezt szükség esetén egybevetettem egy későbbi kiadással (Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1963).

A regényeken kívül, kontrollanyagként, tíz novellát is megvizsgáltam. Ezek szintén 1913-ból valók, és az fűzi őket össze egymással és az egyik regénnyel, hogy az MK 1914-es dátumú, valójában azonban már az előző év decemberében megjelent² első kiadásának második felét (133–240) alkotják. A statisztika elkészítéséhez ebből a kiadványból szkenneltük a tíz novella szövegét. E novellák a következők (zárójelben a korábbi, sajtóbeli közlés helye és dátuma):

Holdas este Füreden (Magyar Figyelő, 1913. június 1.),
 Farkasrét (Pesti Napló, 1913. július 20.),
 Tempe-völgy (Az Újság, 1913. július 20.),
 Szerenád (Pesti Napló, 1913. augusztus 1.),
 Ferenc Jóska (Az Újság, 1913. augusztus 3.),
 Vallomások régi dolgokról (Pesti Napló, 1913. augusztus 9.),
 A cukrászbolt (ez itt jelent meg először),
 A silbak (Az Újság, 1913. október 19.),
 Esti órák (Az Újság, 1913. október 12.),
 Régi ház (Az Újság, 1913. október 26.).

Krúdyt, mint ismeretes, nemigen befolyásolták politikai szempontok írásai megjelenési helyének kiválasztásában. Itt is jól megfér egymással a Tisza István érdekkörébe tartozó Magyar Figyelő és Az Újság a polgári liberális Pesti Naplóval. Érdekes viszont, hogy *A cukrászbolt* – legalábbis Gedényi Mihálynak nem mindig megbízható Krúdy-bibliográfiája szerint (l. Gedényi 1978: 148) – korábban nem kapott nyomdafestéket a napisajtóban. Az, hogy ezt az elbeszélést se Az Újság, se a Pesti Napló nem közölte, talán annak tudható be, hogy Krúdy ebben az írásában kendőzés nélkül ábrázolja az 1848–49-es emigránsok torzsalkodását, amely végül egy akár bérgyilkosságnak is minősíthető párbajba torkollik. További érdekessége ennek a novellának, hogy Krúdynál szokatlan színhelyen, Svájcban játszódik. Később megjelent külön is (Érdekes Újság, 1918. augusztus 29.), ez azonban már szinte egy másik korszakban történt.

Bár az efféle, regényhez kapcsolódó novellasorozatokat a kiadói jogok és a terjedelmi igény, illetve lehetőség szerint állította össze az író (és olykor talán nem is csak ő), ezek a novellák méltóan reprezentálják az 1913-ban írói karrierje csúcspontjára érkezett Krúdy novellisztikáját. (Szándékosan írtam karriert életmű helyett, mert az életmű igazi csúcspontjai még csak ezután következnek, a betegség, a szegénység és a háttérbeszorítottság esztendeiben.) Jól mutatja ezt, hogy közülük kettő mind a két Barta András-féle novellaválogatásba (*Éji zene*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1961, illetve *Szerenád*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1979) be-

² Ezt Schöpflin Aladárnak a Vasárnapi Újság 1913. december 21-i számában közölt recenziója is tanúsítja (l. Kelecsényi 2007: 450). Az ilyen előredátumozás a kor kiadói gyakorlatában nem volt ismeretlen. A *Szindbád ifjúsága* kötet (a Nyugat kiadása) borítóján például 1912-es, belső címlapján 1911-es évszám látható.

került (*A silbak, Esti órák*), további hat pedig az utóbbiba (*Holdas este Füreden, Farkasrét, Szerenád, Ferenc Jóska, Vallomások régi dolgokról, A cukrászbolt*). Csupán két novella (*Tempe-völgy, Régi ház*) nem található meg egyikben sem.

Korpuszunk méretét a PE terjedelme eleve meghatározta, mivel ehhez kellett méretezni a másik három, vele összehasonlítható részkorpuszt. A PE szövegszóban (szó példányban, *tokenben*) mért terjedelme 15 100 szó, ehhez terjedelmileg az MK I. része és a VP I–III. fejezete illett hozzá. A tíz novella összterjedelme megközelítette, de nem érte el a három regény egyenkénti terjedelmét. A korpusz terjedelmi adatait az alábbi táblázat foglalja össze:

1. táblázat. A korpusz adatai (Me = mondategység, M = mondategész)

	Karakter	Hang	Szótag	Szó	Me	M	Bekezdés
PE	85 524	77 923	32 058	15 100	3008	1704	685
MK	75 401	68 760	28 424	12 290	2138	995	477
VP	92 457	84 266	34 685	15 032	2650	1254	498
Nov.	71 766	65 887	27 208	11 698	1843	700	233
Σ	325 148	296 836	122 375	54 120	9639	4653	1893

A karakterek száma szóközök és írásjelek nélkül értendő. A hangok rovatában a többjegyű betűvel jelölt hangokat 1-nek számoltam.

Jóllehet korpuszunk nagysága az egybevetett művek, részkorpuszok méretéből adódott, az 54 120 szövegszónyi méretet ettől függetlenül is megfelelőnek tarthatjuk. Mint ismeretes, a nyelvstatisztikai munkák általában legalább 10 000 szövegszónyi mintával dolgoznak (Cressot–James 1983: 284). Guiraud szerint a szókincs statisztikai jellegzetességeit meghatározó szabályok 10 és 50 000 szövegszó közötti nagyságú mintákon igazolódnak (uo.). Milic (1967: 152) 63 000 szövegszónyi korpusz alapján jellemezte Swift és más angol írók (Macaulay, Addison, Gibbon, Johnson) prózasztílusát. Szende Tamás (1968: 290) egy majdnem 59 000 szövegszóból álló korpuszon végezte szóstatisztikai vizsgálatait.

Természetesen voltak ezeknél (és a mienknél) jóval nagyobb mintán végzett statisztikai felmérések is. Nagy Ferenc az impresszionista prózasztílus névszói szerkezeiteinek tanulmányozásához több mint 100 000 szavas mintát alkalmazott (Nagy 1983: 31). Raisz Rózsa korpusza (Mikszáth 30 novellája, 3 regényfejezete és más magyar íróktól összesen 21 novella) 114 468 szóból állt (Raisz 1986: 167). Végül Deme László korpuszát 1 200 000 betűhely, átszámítva 200 000 szó példány nagyságúra becsülhetjük (vö. Deme 1971: 120, 396; a becslés alapjául a mi korpuszunk karakterszáma és szószáma közötti 6 : 1 arány szolgált). Végeredményben azonban arra a célra, amelynek elérését magam elé tűztem (képet adni egy író prózasztílusának néhány jellegzetességéről pályájának egy bizonyos évében), ez a korpusz nagyság is elegendőnek látszott. Hogy valóban az volt-e, azt csak további, esetleg nagyobb mintán végzett vizsgálatok alapján lehet majd eldönteni.

3. A Krúdy-szövegek kvantitatív vizsgálata a szövegegységek terjedelme szempontjából

Ebben a vizsgálatban a PE teljes szövegén kívül az MK I. részét, a VP I–III. fejezetét és a tíz novellát együtt egy-egy műnek tekintettem, vagyis négy művet (PE, MK, VP, Nov.) hasonlítottam össze az őket alkotó nyelvi egységek (szótag, szó, mondat egység, mondat egység, bekezdés) terjedelme szempontjából.³

A legkisebb alkotóelemet, a hangot (fonémát) ezúttal figyelmen kívül hagytam. Ki lehetett ugyan számítani a szótagnak hangban mért középértékét (átlagos hosszúságát) oly módon, hogy a hangok számát elosztottam a szótagok számával, az így kapott érték azonban mind a négy mintában gyakorlatilag azonosnak bizonyult: a hang/szótag hányados 2,42 és 2,43 között „mozgott”, alig néhány ezrednyi eltéréssel. Ez minden bizonnyal annak tudható be, hogy e mutató nagysága nem szöveg-, illetve szerző-, hanem nyelvspecifikus sajátosság. Ennélfogva további számítások végzését, például a szórás (az adatoknak a középértéktől való átlagos eltérése) és a variabilitás (a szórásnak és a középértéknek a hányadosa) kiszámítását ezen a szinten nem tartottam indokoltnak, és a szótaghosszúságot mint szövegstílus-jellemző tényezőt nem vettem tekintetbe.

3.1. Szóhosszúság (szótagszámban mérve)

A legalacsonyabb nyelvi szint, amelyen érdemi vizsgálatokat végeztem, a szavak szintje volt. A szótagban mért szóhosszúság adatait (ahogyan majd a későbbi terjedelmi adatokat is külön-külön) táblázatba foglaltam:

2. táblázat. Szóhossz szótagban

	Szó	Szótag	Átl. szóhossz Szótag/Szó	Szórás s	Variabilitás V
PE	15 100	32 058	2,12	1,13	0,53
MK	12 290	28 424	2,31	1,24	0,54
VP	15 032	34 685	2,31	1,23	0,53
Nov.	11 698	27 208	2,33	1,22	0,53
Σ	54 120	122 375	2,26	1,21	0,53

A táblázaton jól látható, hogy az MK, a VP és a Nov. átlagos szóhossza majdnem azonos, 2,31 és 2,33 közötti. Elég markánsan eltér viszont ezektől, mégpedig lefelé, a PE szóhosszúsága, a 2,12. Az a korábbi feltevésünk, hogy a bizonyos tekintetben „ifjúsági” jellegűnek tekinthető PE-ben a szavak hosszának középértéke

³ Az alsóbb nyelvi szintben mért magasabb nyelvi szint típusú mutatók mindegyikének esetében elvégeztük az egyes művekből mint halmazokból alkotott párokra a kétmintás, kétszélű Student-féle t -próbát, és az esetek túlnyomó többségében $p < 0,05$ mértékű vagy annál erősebb (olykor jelentősen erősebb) szignifikanciát találtunk. Ha ennél magasabb, tehát a szignifikancia hiányát mutató értéket kaptunk, ezt a megfelelő helyen lábjegyzetben jelezzük. – A számítások nagy részét Mártonfi Attila végezte, és ő készítette el a szófaji elemzés első változatát is. Nélkülözhetetlen segítségéért a szerző ezúton is köszönetet mond.

kisebb lesz, mint a másik három, felnőtt közönséghez szóló regényben, máris igazolódott. (A részletes adatokat, az 1, 2, 3 ... n szótagból álló szavak számát és százalékos arányát l. a Függelékben 1., 7., 13. és 19. alatt.) A relatíve egyszerűbb, könnyebben érthető, gördülékenyebb stílusra való törekvés ezen a szinten abban nyilvánul meg, hogy az író (anélkül persze, hogy ennek tudatában volna!) átlagosan rövidebb szavakat használ, mint amikor „komolyabb” művet alkot. Láthattuk azonban, hogy a PE „ifjúsági” volta fölöttébb viszonylagos: kendőzetlen realizmusa (olykor naturalizmusa) és helyenkénti drámaisága miatt inkább csak a másik háromhoz képest „ifjúsági”, nem pedig a korszak szokványos gyermekirodalmához, akár magának Krúdynek ilyen típusú műveihez, például az *Utazás a Tiszánhoz* vagy a *Sziklazúzó hajókhoz* képest.

A szakirodalomban található adatokkal összehasonlítva a négy 1913-as Krúdy-mű 2,26-os szóhosszúsági értéke átlagosnak mondható. Zsilka Tibor (1973: 116) a 20. századi magyar költészetben Tóth Árpád, Kosztolányi, József Attila, Kassák és Weöres alapján 2,0241-et, a prózában (ezen művészi próza és kommersz próza egyaránt értendő) 2,2190-et állapított meg. A prózai korpusz Krúdy, Kosztolányi, Móricz, Nagy Lajos és – mint „kommersz” – Berkesi András szövegeiből tevődött össze. Krúdynál Zsilka 2,30-os értéket számolt ki, ami közel áll az általam kapott 2,26-hoz. Zsilka Tibor az idézett helyen nem mondja meg, milyen Krúdy-szöveggel (vagy szövegekkel) dolgozott, de ha korpusza ezúttal is az *Utolsó szivar az Arabs Szürkénél* című hosszú elbeszélés (1927) volt, mint 1970-ben, 71-ben és 74-ben publikált tanulmányában, akkor a két adat hasonlósága elég meglepő, mivel ezeket az írásokat nemcsak közel másfél évtized, hanem számos műfaj- és stílusbeli különbség is elválasztja egymástól. Ez azt mutatja, hogy a szóhosszúságnak önmagában csak korlátozott prózasztílus-jellemző hatékonyságot tulajdoníthatunk.

Egybehangzik ezzel Fucks és Lauter klasszikus tanulmányának az a megállapítása, hogy „a szótagok szavankénti eloszlása olyan nyelvi karakterisztikum, mely sokkal inkább jellemzi a nyelvet, mint a szerzőt” (Fucks–Lauter 1965/1970: 373). A német szerzőpáros latin és német írók átlagos szóhosszát vizsgálva arra az eredményre jutott, hogy ez az érték Rilkenél 1,451, Goethénél 1,733, Sallustiusnál 2,482, Caesarnál 2,621 (uo.), igazán nagy különbség tehát nem Rilke és Goethe, illetőleg Sallustius és Caesar között van, hanem a német és a latin szerzők között. Figyelemre méltó, hogy a magyar szépprózai adatok a latinhoz állnak közelebb (sőt azzal lényegében megegyeznek), míg a német ettől jelentősen elmarad. Fucks és Lauter összehasonlította a német szépírók (Prosadichtern) és szakírók (Schriftstellern) szóhosszúságát is (uo. 375–6). Táblázatukból csak a kiugróan magas, illetőleg alacsony értékeket írtam ki. A szépírók közül a számomra ismeretlen Bergengruen emelkedik ki 1,850-es átlagával, míg a legkisebb értéket Rilkenél mérték, 1,451-et. A „súlypont” (a szépírók átlaga) 1,682 volt. A tudományos prózában (ha a politikai beszédet egyáltalán annak tekinthetjük) Bismarck produkálta a legnagyobb átlagos szóhosszúságot (2,281), de nem sokkal maradt el mögötte Sauernek az elektronikus számítógépekkel foglalkozó munkája (2,270) sem. A legrövidebb szavak Pestalozzi „Körpererziehung”-jában találhatók (1,764). A szakírók átlaga 1,984, azaz majdnem két szótag szavanként. Ez az érték jóval kisebb annál, amekkorát

a német nyelv (és különösen a német tudományos nyelv) hosszú szóösszetételei alapján várhatnánk.

Érdeemes kiszámítani az úgynevezett rövidebb és az úgynevezett hosszabb szavak arányát is. (Azért „ún.”, mert egy három szótagos szó a környezettől függően rövidnek is, hosszúnak is érezhető). Fónagy Iván (1960: 358) szerint a spontán beszéd 86%-át az egy és két szótagos szavak teszik ki, míg az írott nyelvben arányuk csupán 65,9%. Ez utóbbiban a szöveg 89,76%-át az egy, két és három szótagos szavak alkotják. Szembeötlően nagy különbség, mennyiségi ugrás az előbeszédben a két és három szótagos szavak százalékos aránya között van (32,18 és 8,72); az írásban ez az ugrás a három szótagosak és az azoknál is hosszabbak között figyelhető meg (23,86% – 8,00%). Ez igazolni látszik Zsilka Tibornak azt az eljárását, hogy az egy–három szótagos szavakat tekinti rövidnek, a többit hosszúnak (Zsilka 1974: 78). Ha a négy Krúdy-szöveg egy–három szótagnyi hosszúságú szavainak arányát egybevetjük a Fónagy mérte 89,76%-kal, azt láthatjuk, hogy ezt az arányt csak a PE közelíti meg (87,36%), a másik három jócskán elmarad tőle (MK: 82,52%, VP: 82,29%, Nov.: 82,53%). Ez más szavakkal úgy fogalmazható meg, hogy Krúdynamnál (a PE kivételével) a három szótagnál hosszabb, vagyis a hosszú szavak nagyobb arányban vannak jelen, mint az átlagos írott nyelvben.

Zsilka Tibor munkáiban többször visszatér az az állítás, hogy minél kisebb egy szöveg átlagos szóhossza, annál érzékelhetőbb a ritmusa, a ritmusossága. (Például Móricz *Barbárok* című elbeszélésében a szavak hosszának középértéke 1,97, szemben Krúdy *Utolsó szivarával* és Kosztolányi *Caligulájával*, amelyekben ez egyaránt 2,33.) Mivel az élénkebb, érzékelhetőbb ritmus a szerző szerint a költészetnek a sajátossága a prózával szemben, ez Móricz művét ebben az értelemben líraibbá teszi Krúdyénál, illetve Kosztolányiénál (vö. Zsilka 1974: 77–9). Ezen az alapon azonban a Nov. szótagban mért átlagos szóhosszának okvetlenül (jóval) kisebbnek kellene lennie, mint a három regényé, hiszen Krúdynamnak ezek a szövegei kétségtelenül líraibbak amazoknál. Ezt azonban a kapott adatok egyáltalán nem igazolják: az átlagos szóhossz éppen a Nov.-ban a legnagyobb.

Ezek szerint nincs is összefüggés a szóhosszúság és a lírai jelleg között? Ezt nem állítanám. Inkább arra kívánok rámutatni: nem csupán egyféle líraiság van. A dinamikus, balladisztikus módon lírai szöveg (pl. a Móriczé) a rövidebb, az álmodozóan, hömpölygően lírai próza (pl. a Krúdyé) inkább a hosszabb szavak, szóalakok használatát részesíti előnyben. (Megint csak: tudattalanul, persze.) Azt azonban le kell szögezni, hogy a szóhosszúság számtani középértéke és az adott szöveg lírai vagy kevésbé lírai volta között nem tételvezek fel mechanikus összefüggést. (A prózaritmus kérdéseiről vö. Végh J. M. 1965, 1967, 1973–74; a szótagszámban mért átlagos szóhosszúságról l. még: Guthrie és mtsai 2007: 1625.)

3.2. Me-hosszúság (szószámban mérve)

A tagmondatok, más szóval mondategységek (Me) szószámban mért átlagos hosszát úgy kapjuk meg, hogy a szavak számát elosztjuk a Me-ek számával. A Me-ek határának kijelölése, vagyis a minta mondat szerkezeti elemzése hosszadalmas és bizonyos fokig szükségképpen pontatlan kézi munkával történt. Ezt úgy végeztem,

hogy a mondatégszék (M) végét kettős virgulával (||), a Me-ek végét virgulával (|), a beágyazott Me-ek végét kettős kereszttel (#) jelöltem meg. A későbbi bekezdésszámláláshoz a bekezdések elejét paragrafusjellel (§) láttam el. A Me-ek megszámlálásakor előbb a M-végeket számoltam meg a WinWord szövegszerkesztő Szerkesztés/Csere funkciójának alkalmazásával, majd a Me-ek végét jelző virgulákat számoltam össze ugyanilyen módon. E két szám összege adja a Me-ek számát (minthogy a M-végek egyszersmind Me-végek is). A kettős keresztek számát ehhez nem kell hozzáadni, minthogy a beágyazott Me-eket a megszakításkor kitett, a beágyazott Me élén álló virgula képviseli. A következő oldalon egy példát közlök a mondat szerkezeti kódolásra a PE-ből (1. ábra).⁴

A Me-ekre való tagolás olykor nehézségeket okoz, mivel a tisztán egyszerű és a tisztán összetett mondatot az átmeneti jelenségek (elég széles) határsávja választja el egymástól (vö. Deme 1971: 103–17, Keszler 1977, Keszler 2000). Nekem sem volt könnyű eldöntenem Krúdy némelyik mondatának elemzésekor, hogy amit látok, az külön Me-e, vagy csupán az egyik Me-hez lazán kapcsolódó, de ahhoz hozzárterhető mondatrész, illetve szó szerkezet. Az alábbiakban néhány példát mutatok be ezekre a kétséges tagolódású mondatokra.

VP 39: A parókás karnagy hátat fordított a színpadnak, | amint a fölvonásközi zenét elvégezte embereivel (*a Gasparonéból játszván*), | a nagybölgős titkon föl-hajtott söréből, | s egy szöke, szemüveges, fiatal zenész már harmadszor olvasott végig egy gyűrött levelet. ||

Bár a határozói igenévi alaptagú szó szerkezet zárójellel is elkülönül a második Me-től, nem tekintettem külön Me-nek, hanem csupán az *elvégezte* állítmány szerkezetes módhatározójának.

VP 39–40: – Leginkább a negyedik fölvonást szeretem hallgatni | – mondta Urbanovicsné *narancsot hámozgatva* –, | midőn a kirohanás van, | s Jézust! kiáltanak háromszor. ||

VP 42: – Rezeda úr engem is mindig megdicsért. || A Ripben [é. a Rip van Winkle előadásáról szóló kritikájában] azt írta rólam, | hogy a hangom bánási föld-birtok, | amelyen aranybúza terem | – szólalt meg Szilvia halkán, *széttagolva a szavakat*, | mintha maga is érezné a dolgok fontosságát. ||

A fenti két példában sem minősítettem önálló tagmondatnak a határozói igenévi szerkezetet. Az előbbi mondatban ez alig vitatható, az utóbbiban viszont nem zárható ki ez az elemzés sem: „szólalt meg Szilvia halkán, | [szólalt meg] *széttagolva a szavakat*, | mintha maga is érezné a dolgok fontosságát.”

Nov. 156: a hátulsó kerékre egy alvó pillangó telepedett, | és a kocsis, | *hosszú fűszálat tartva fogai között*, # hanyattfekve nézett az égre, | ahol néha-néha felbukkant már egy kis csillagnak álomképe. ||

Ebben viszont külön, a második Me-be beágyazódó Me-ként elemeztem a határozói igenévi alaptagú szerkezetet, meglehet, annak hatására, hogy az alaptagnak kétféle, tárgyi és helyhatározói bővítménye is van.

⁴ Az ábrákat Kovács Gyula (Opticult Bt.) szkennelte. A szerző az ő közreműködését is köszönettel nyugtázza.

§ Mari még sohasem ült vonaton, | habár a vonatokat ismerte csavargásaiból. || A kis koldusgyermek keresztül-kasul csavarogta Budapestet, | és bizonyára mindent meglátott, | ami egy gyermek érdeklődését lebilincselheti. || A kupé ablakából érdeklődéssel nézte az elrepülő tájat, | de mégis inkább Ancsurával foglalkozott. || A két kis bizalmas barátnő érezte, | hogy elszakítják egymástól, | és ezért görcsösen ragaszkodtak egymáshoz. || Hajdanában, | ha lehet múlttól beszélni a gyermekeknél, # hajba kaptak, | megtépázták egymást, | és durcásan hátat fordítottak egymásnak. || Ancsura mindig Koronka úr szolgálatában, | míg Mari szabad volt, | és vadóc módjára élt, | ha szabadságnak lehet azt nevezni, | hogy legkisebb gyermekkorától egyik rokonától a másikhoz vándorolt, | míg végtére teljesen az utcára jutott. || A rokonaira úgy emlékezett, | hogy az egyik padláson lakott, | a másik pincében lakott, | – egyszer a szemetesládában aludt, | máskor az ágy alatt húzta meg magát. ||

§ Am ezekre a dolgokra sohase gondolt. || Ancsurával az utcán ismerkedett meg, | és Ancsura vezette a kis vadgalambot Koronka úr kalitkájába. || Koronka úr a gyermekek barátja volt, | és mindjárt pártfogolta Marit, a kis koldusleányt. || A vonat röpült, | és a két kis barátnő szorongó szívvel ölelte át egymást. ||

§ A kupében egy feketeruhás néni volt, | és Koronka úr szokatlanul szelíden bánt a gyermekekkel. || Egy fekete kosárban alma és sütemény volt. || A gyerekek kaptak az almából is, | Koronka úr pedig egykor iszonyú szemforgatások között kérdezte meg tőlük: ||

§ – Ancsura, Mari, ki az édesanyátok? ||

§ Ancsura és Mari a feketeruhás néniire mutattak. ||

§ – Hány testvérkétek van otthon? ||

§ – Sok, sok! | – mondták a leányok. ||

§ – Ancsura, számold meg az ujjadon a testvéreidet. ||

§ Ancsura számolt: ||

§ – Pali, Gyuri, Marci, Ilonka és a vörös. ||

§ – Jól van | – mondta Koronka úr, | és a néniel együtt nevettek. ||

§ A gyerekek nem nevettek, | inkább nagyon féltek. ||

§ Nemsokára leszálltak a vonatról, | és idegen városba érkeztek. ||

§ Furcsa kis házak voltak a városban. || Ők elindultak, | és addig mentek-mendégéltek, | míg egy nagy kastélyhoz értek. || Koronka úr itt újra megkérdezte tőlük: ||

§ – Ki az édesanyátok? ||

§ Ancsura és Mari a néniire mutattak, | és erre beléptek a kapun. || Fényes termeken, gyönyörű szobákon mentek keresztül. || Marit a néni vette karjaiba, | Mari ekkor észrevette, | hogy a néninek egy foga hiányzik, | Ancsurát Koronka úr vitte, | aki kalapját levette, | és nagyon szomorú volt. || Ancsurát is biztatta: ||

§ – Kedves gyermekem, sírjál egy kicsit. ||

§ Egyszerre egy gyönyörű szép nagy terembe értek. ||

§ A szobában karosszékben ült egy hófehér öreg úr, | egy másik karosszékben egy gyönyörű szép néni. || A néninek még barna volt a haja, | de ő se volt azért egészen fiatal. ||

§ Mikor meglátták a gyermekeket, | felugrottak. || A néni Ancsurát vette az ölébe, | a bácsi Marit. || (Mari új, gyönyörű, addig elképzelhetetlen perkálsruhácskája fodrát féltette a bácsi ölelésétől.) || A bácsi Mari fejét simogatta, | a néni Ancsurát: ||

§ – Ez a szebbik | – mondta a bácsi. ||

§ – Dehogy: emez | – szólt a néni, | és megcsókolta Ancsurát. ||

§ Koronka úr a másik néniel a szoba közepén állott, | és keservesen sírtak. ||

1. ábra. Minta a mondat szerkezeti kódolásból

VP 41: [Rezeda Kázmér] fejtartása és hajviselete féloldalos volt, | mintha valamikor őszi este elábrándozgatott volna az első kályhatűz előtt, | elmúlt szerelem bizonyítékait égette, | *leveleket, hajfürtöket, kis ruhafodrokat, esetleg harisnyakötőt*, | s fejtartása megmaradt ugyanabban a helyzetben, | amelyben akkor volt, | midőn a lángra kapó női levelek után nézett. ||

A *bizonyítékait* tárgyhoz hozzátoldott halmozott tárgyak azért minősülhetnek önálló Me-nek, mert csak módosított alakban (zeugmaként) kapcsolható hozzájuk az előző tagmondat állítmánya: „elmúlt szerelem bizonyítékait égette, | *leveleket, hajfürtöket, kis ruhafodrokat, esetleg harisnyakötőt* [égetett]”.

VP 44: Rezeda úr valóban teljes megindultsággal fordult a vörösbarba leányhoz, | mintha egy nagyon gyöngéd, nagyon kedves, kis boldogtalan emlékéhez nyúlna: | egy revolvergolyóhoz vagy egy női arcképhez. ||

Ebben viszont a fentihez hasonló alaki inkongruencia nincsen, csupán a kétspont kitétele jelzi az utolsó Me különállását: „*mintha egy nagyon gyöngéd, nagyon kedves, kis boldogtalan emlékéhez nyúlna: | egy revolvergolyóhoz [nyúlna] vagy egy női arcképhez [nyúlna].*”

Nov. 161: Kis madár pittyent a bokorban: | egy majális és egy hajnal jut az eszembe a győri szigeten és a nagy fák levelei között a sejtelmes hajnal. ||

Nov. 218: November élt e levelekben, | kis falusi temetőkből lengett a faggyúgyertya szaga, apró sírhalmokról, | ahol kis gyermekek alusznak. ||

Ezekben a mondatokban a lezártnak látszó Me-hez újabb alany, illetve helyhatározó csatlakozik, amelynek ugyanaz az alaptagja, mint az előtte álló alanyoknak, illetve helyhatározónak: „*egy majális és egy hajnal jut az eszembe a győri szigeten és a nagy fák levelei között a sejtelmes hajnal [jut az eszembe]*”; „*kis falusi temetőkből lengett a faggyúgyertya szaga, apró sírhalmokról [lengett a faggyúgyertya szaga]*”. Az ilyeneket egyetlen Me-nek számoltam (bár az utóbbi esetben az *apró sírhalmokról* előtti vessző egy kissé elkülöníti ezt a szószerkezetet az előtte levő tagmondattól).

Nov. 156: A hölgy, | aki vele szemben helyet foglalt, # oly finom volt, | mint egy aranymetszésű kis könyv | – *benne tán a La Fontaine meséi* –, | amely könyvecske a szalon malachitasztalkáján helyet foglal, | és álmodozva várja, | hogy mikor veszi kezébe valaki, | aki őt megérdemli. ||

Ha a közbeékelődő megjegyzésnek saját állítmánya (vagy legalább odaérthető állítmánya) van, önálló Me-nek tekinthetjük és számolhatjuk: „*benne tán a La Fontaine meséi [vannak]*”.

Az elemzésben nem mindig sikerült, s talán nem is mindig lehetett következetesen eljárnom. Ezek a példák azonban a korpusz egészéhez képest oly csekély mennyiségűek, hogy nem befolyásolják érdemben a számszerű végeredményt. (Még azok a kétséges elemzésű példák sem, amelyeknek tagolásában netán helytelenül döntöttem.)

Itt jegyzem meg, hogy a szószám megállapításakor minden egyes szót beszámítottam, nem csupán az úgynevezett tartalmas szavakat. Deme László (1971: 95) a számlálásból kirekesztette a névelőket és a valódi kötőszókat (kötőszói szófajú kötőszókat). Például a következő mondatban nem számolta bele a félkövérrel kiemelt két névelőt és egy kötőszót: „Sokszor olyannyira új **a** fogalma-

zás, | **hogy** nehéz észrevenni a régi elgondolást, | amely meghúzódik mögötte” (uo. 126). Eszerint az első Me csak négy, a második szintén csak négy, a harmadik pedig három szóból áll (az *amely* azért számít szónak, mert nem kötőszói, hanem vonatkozó névmási szófajú kötőszó). Nálam viszont az első tagmondat öt szóból, a második pedig hatból állna. Ez az egyszerűsítés lehetővé tette, hogy a szavak számlálásakor igénybe vegyem a WinWord Eszközök/Szavak száma funkciójának segítségét is.

A korpusz Me-einek szószámában mért hosszára a következő eredmények adódtak:

3. táblázat. Me-hossz (szóban)⁵

	Me	Szó	Átl. Me-hossz Szó/Me	Szórás s	Variabilitás V
PE	3008	15 100	5,02	2,43	0,48
MK	2138	12 290	5,75	2,94	0,51
VP	2650	15 032	5,67	3,30	0,58
Nov.	1843	11 698	6,35	3,52	0,55
Σ	9639	54 120	5,61	3,06	0,54

A táblázatból kitűnik, hogy a négy részkorpusz ebben a tekintetben három típusba sorolható: a PE nagymértékben elmarad az átlagtól, az MK és a VP a középérték körül mozog, a Nov. pedig jócskán felülmúlja azt. A PE-ben nemcsak a szavak, hanem a Me-ek is rövidebbek, mint a másik háromban. A Nov. itt is az első helyre kerül, de fölénye sokkal határozottabb, mint a szóhosszúság terén. Az adatok szórása is ebben a mintában volt a legnagyobb.

A Me a magyar köznyelvben átlagosan 4-6 (Nagy 1983: 31) vagy 4-5 (Raisz 1989: 325) szóból áll. Krúdy adatai – a Nov. kivételével – ezen a határon belül maradnak. (A szóhosszúsági típusokat és ezeknek százalékos arányát l. a Függelékben 2., 8., 14. és 20. alatt.)

Nem érdektelen egybevetni ezeket az adatokat a szakirodalomban található számokkal. Raisz Rózsa (1986: 169) kiszámította, hogy Mikszáth hét írásában a Me-ek terjedelme átlagosan 4,01 és 6,11 szó között van, a korpusz átlaga pedig 4,76 szó/Me. A 6,11-es érték a szerző szerint már inkább ismeretterjesztő cikkekre vall, s annak is minősíti a *Sárospatak* című írást, nem pedig novellának. Krúdy és Kaffka Margit novelláiban Raisz Rózsa azonos értéket állapított meg, 5,94-et (Raisz 1989: 325). Ez nem áll távol az általam mért adatoktól, bár éppen a novellák ennél lényegesen nagyobb Me-hosszúságot mutatnak. A szószám szórásértékei Kaffkánál nagyobbak, Peteleinél kisebbek, Krúdynak egy kései novellájában, az *Egy szív-alakú hölgy titkában* pedig kiemelkedően magasak (5,81). Ez utóbbi adat a Nov. szórását (3,52) is alaposan felülmúlja.

⁵ Az MK–VP műpárban a $p = 0,41$.

3.3. M-hosszúság (Me-ben mérve)

Az M (mondategész) hosszúságát kétféleképpen: vagy Me-ben (mondategységben), vagy szószámban lehet megadni. Az előbbi adattal az M szerkesztettségét, az utóbbival pedig telítettségét jellemezzük (vö. Deme 1971: 136). A Krúdy-korpusz M-einek Me-ben mért hosszúságára (a minták szerkesztettségére vagy mondat szerkesztettségére) az alábbi adatokat kaptam:

4. táblázat. M-hossz Me-ben (M-szerkesztettség)⁶

	M	Me	Átl. M-hossz Me/M	Szórás s	Variabilitás V
PE	1704	3008	1,77	0,96	0,54
MK	995	2138	2,15	1,30	0,61
VP	1254	2650	2,11	1,47	0,70
Nov.	700	1843	2,63	2,08	0,79
Σ	4653	9639	2,07	1,42	0,69

Az MK és a VP szerkesztettsége az átlag körül van, a PE (immár harmadszor) a legkisebb értéket mutatja, a Nov. újból az első helyre kerül (ennek vannak a leghosszabb mondatai és a legnagyobb szerkesztettsége), mégpedig számottevő különbséggel a második és a harmadik „helyezetthez” képest.

A fenti táblázatot és a százalékos adatokat nézve (1. Függelék 3., 9., 15., 21.) feltűnik, mennyivel kevésbé bonyolult, kevésbé zsúfolt Krúdy mondat szerkesztése annál, amilyenek olvasói élményeink – és főképpen a róla szóló irodalom – alapján gondolnánk. Az 1–3 Me-ből álló mondatok a PE-nek 94,96%-át, az MK-nak 87,13%-át, a VP-nek 86,92%-át teszik ki, s csupán a Nov. marad 80% alatt (79,43%). De még ez utóbbiban is kisebb 10%-nál a négy tagmondatos M-ek aránya. A teljes korpusz szerkesztettsége pedig alig valamivel haladja meg a 2-t! Összehasonlításként: nagyjából ekkora a szerkesztettsége a közlőprózának (Deme 1971: 143) és a bulvársajtónak (Zimányi 2004: 41). A PE adata még ettől is határozottan elmarad. Még a Nov. is csupán három tizeddel múlja felül azt az értéket, amelyet Deme László könyve a fejtegető prózára (pl. Laziczius: Fonetika) megállapított (Deme 1971: 147). A terjedelmesség (olykor a terjengősség) benyomását feltehetően az kelti, hogy Krúdy némelyik mondata extrém módon sok tagmondatból áll: a VP-ben például van 14, a Nov.-ban pedig 22 Me-et tartalmazó M is. Később idézni fogok egy korabeli kritikát, amely épp ezeket az „ölnyi mondatokat” kárhozza. A teljes korpusz áttekintése és átlagolása viszont arról tanúskodik, hogy Krúdy mondat szerkesztése ebben a tekintetben messze elmarad a kortársi prózának még az átlagától is.

Tekintsük most át röviden ezeket az összehasonlítást lehetővé tevő szakirodalmi adalékokat! Nagy Ferenc (1983: 31) az impresszionista novellák és regényrészletek szerkesztettségi mutatóját 2,36-ban jelölte meg. Eöry Vilma (1983: 164)

⁶ Az MK–VP műpárban a $p = 0,55$.

Tamási Áron novelláiban 2,41-et mért (ezek az adatok Krúdy 2,07-jéhez képest hosszabb és bonyolultabb mondatok meglétére utalnak). Raisz Rózsa a következő Me/M hányadosokat számította ki (csak az átlagokat közlöm, növekvő sorrendben): Petelei 1,98 – Kaffka 2,30 – Mikszáth (novellák) 2,39 – Móricz 2,45 – Mikszáth (regény) 2,72 – Krúdy 2,76⁷ – Jókai 3,39 (Raisz 1993: 73–4). Ez az öt Krúdy-novella alapján kapott 2,76-os eredmény igen közel áll a Nov. 2,63-as értékéhez, különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy a Raisz Rózsa által vizsgált novellák között volt egy 4,07-os szerkesztettségű is, a már említett *A szívalakú hölgy titka* (l. Raisz 1989: 328), amely egy kissé torzítja az átlagot, mégpedig felfelé.

Visszatérve Nagy Ferenc vizsgálódásaira, ő az impresszionista (vagy annak tekintett) prózaírók közül a legmagasabb Me/M arányt Ignotusnál találta (3,51), a legalacsonyabbat Balázs Bélánál (1,55). Krúdy ebben az összehasonlításban még az impresszionizmus átlagát, a 2,36-ot sem éri el 2,25-ös szerkesztettségével. A kontroll gyanánt megnézett expresszionista szerzők ennél is jóval kevesebb Me-ből építik fel mondataikat (Kassák: 1,34 – Szabó Dezső: 1,83 – az expresszionizmus átlaga: 1,60). A magyar széppróza átlagát Nagy Ferenc 2,14-ben jelöli meg (Nagy 1983: 31). Krúdy ehhez képest jelentéktelen különbséggel, 0,07-tel az átlag alatt van az általam használt minta alapján.

Krúdy tehát viszonylag alacsony Me/M hányadosa miatt ebből a szempontból nem minősül impresszionista stílusú szerzőnek. Tegyük hozzá: ebből a szempontból **sem!** Ha megnézzük ennek az alapos tanulmánynak, a fiatalon elhunyt Nagy Ferenc egyik utolsó munkájának egy másik adatsorát is, azt láthatjuk, hogy a nominális szerkezetekben való gazdagság fokozatai szerinti listán Krúdy az utolsó helyet foglalja el (NB.: a nominális szerkezetek előnyben részesítése az igés megoldásokkal szemben az impresszionizmus egyik fő ismérve a szerző szerint). Krúdy a maga 0,08-ával mélyen az impresszionizmus átlaga (0,21) alatt marad, sőt az expresszionizmus átlagát (0,13) sem éri el. Az összes megvizsgált szerző közül csak Szabó Dezső kevésbé impresszionista nála (0,01). Ez nem tartozik szorosan hozzá mostani témánkhoz, csak azért tartottam szükségesnek megjegyezni, mert Krúdyt Baránszky-Jób (1937: 281–2), Herczeg (1975: 87–114) és Szabó Zoltán (1998: 185–7) a magyar irodalmi impresszionizmus par excellence képviselőjének tartja, a fenti számok tükrében nem teljesen megalapozottan. Azt, hogy Krúdy nem tipikusan impresszionista stílusú író, már fiatalkori írásaimban megpendítettem (vö. Kemény 1974b: 99–100, 1976: 146, 1981: 450–7), s most úgy látom, hogy a statisztikai adatok is ezt a megérzést látszanak igazolni.

A szerkesztettség kapcsán legyen szabad egy másik megjegyzést is tennem. Deme László (1971: 280) és őt követve Zimányi Árpád (2004: 41) úgy vélekedik, hogy minél nagyobb a szerkesztettség, minél hosszabb a mondat, annál rövidebbek a benne lévő Me-ek. A mondathosszúság növekedése e szerint az elgondolás szerint kedvez az „ultrarövid” (négy szónál rövidebb) Me-ek megjelenésének. A Krúdy-adatok nem támogatják ezt a megfigyelést. Ha egybevetjük a 4. és az előző (a 3.) táblázat megfelelő rubrikáit, azt kell megállapítanunk, hogy éppen annak a rész-

⁷ A hivatkozott helyen 3,76 olvasható, ez azonban kétségtelenül sajtóhiba 2,76 helyett (vö. Raisz 1989: 328).

korpusznak (a Nov.-nak) a legnagyobb a szerkesztettsége, amelynek Me-ei átlagosan a leghosszabbak. A másik három Krúdy-mű adatai is azt mutatják, hogy minél nagyobb a Me/M hányados, annál hosszabbak az egyes Me-ek (és viszont). Hogy ez Krúdy-sajátosság-e, vagy érvényessége ennél szélesebb körre is kiterjeszhető, azt további (és persze más írókra, műfajokra is irányuló) felmérésekkel kellene tisztázni.

3.4. M-hosszúság (szószámban mérve)

A mondategész (M) hosszúságát, mint jeleztük, nemcsak a Me-ek, hanem a szavak számával is lehet mérni. Ez az adat voltaképpen redundáns, mert a szószámban mért Me-hossz (3.2.) és a Me-ben mért M-hossz (3.3.) összeszorzásával is meg lehet kapni, de mivel több szerző is (pl. Fucks–Lauter, Zsilka) szószámban adja meg mondat-hosszúsági adatait, az összehasonlítás lehetővé tételére ezt az értéket is kiszámítottam a szövegszavak számának a mondategészek számával való elosztásával. A kapott értékek táblázatba foglalva a következők:

5. táblázat. M-hossz szóban⁸

	M	Szó	Átl. M-hossz Szó/M	Szórás s	Variabilitás V
PE	1704	15 100	8,86	5,80	0,65
MK	995	12 290	12,35	9,28	0,75
VP	1254	15 032	11,99	10,40	0,87
Nov.	700	11 698	16,71	16,59	0,99
Σ	4653	54 120	11,63	10,40	0,89

Az első, ami a táblázatot nézegetve szembeötlök, az, hogy a Nov. mondatai átlagosan majdnem kétszer olyan hosszúak, mint a PE-éi. A skálának e két végpontja között középtájon helyezkedik el, egymáshoz igen közeli értékkel az MK és a VP. Ebben nincs semmi meglepő, hiszen így volt ez az előző két mutató esetében is, amelyeknek ez a mutató csupán szükségképpen következménye (szorzata). A PE ezen a téren is markánsan különbözik a másik két regénytől. Krúdy ebben a művében elsősorban cselekményességre, érthetőségre és olvasmányosságra törekedett. Ennek az „ifjúsági” vagy „olvasmány”-jellegnek tulajdonítható a rövidmondatosság. A novellák mondatainak csaknem kétszeres mérete már műfaji és stílustörténeti kérdéseket is felvet (ezekről később). A PE, az MK–VP és a Nov. mondat-hosszúságának eltérő voltát jól szemlélteti a legtöbb szóból álló mondat mérete is. Ez a PE-ben 46, az MK-ban 73, a VP-ben 87, a Nov.-ban pedig 162 (a részletes adatokat l. a Függelék 4., 10., 16. és 22. pontjában).

Összehasonlításként a német szépírók közül Goethe mondatai a leghosszabbak („Dichtung und Wahrheit”: 29,1), és Erich Kästneréi a legrövidebbek („Die ver-

⁸ Az MK–VP műpárban a $p = 0,39$.

schwundene Miniatur”: 8,432). Figyelemre méltó, hogy ez utóbbi is ifjúsági regény, mint Krúdy PE-je (8,86). A szépírók átlaga 18,211, vagyis magasabb, mint amit Krúdy novelláiban mértem. A német szakírók még ennél is jóval nagyobb mondatonkénti szószámot érnek el. A leghosszabb, átlagosan 42,134 szóból álló mondat-egészek Schliemann könyvében („Trojanische Altertümer”) található, a legrövidebbek Du Bois-Reymond „Über eine Akademie der deutschen Sprache” című művében: 11,181 (az összes adatot l. Fucks–Lauter 1965/1970: 375–6).

Magyar prózáírók szószámban mért mondathosszúságát Zsilka Tibor vizsgálta (Zsilka 1974: 79–80). A vizsgálat azonban csupán négy szerzőre és azoknak is csak egy-egy írására terjedt ki (Krúdy: *Utolsó szivar az Arabs Szürkénél*, Kosztolányi: *Caligula*, Móricz: *Barbárok*, Nagy Lajos: *Január*). Az eredmények a következők lettek: Krúdy: 22,48 – Kosztolányi: 10,73 – Móricz: 10,42 – Nagy Lajos: 10,27 (uo. 88). Az *Utolsó szivar...* alapján kapott 22,48 szavas átlagból Zsilka Tibor merész stílustörténeti következtetéseket von le: „Krúdy Gyula [...] hosszú mondatai által olyannyira elkülönül a számadatok alapján a többi három írótól [é. Kosztolányitól, Móricztól és Nagy Lajostól], hogy ez az eltérés markáns és elütő stílussajátosságot szignalizál. [...] a XX. századi magyar prózában a rövid mondatok fokozottabb alkalmazását, elterjesztését feltehetőleg a Nyugat írói, Kosztolányi Dezső és társai fejlesztették stílusnormává. [...] Krúdy Gyula még a régebbi, körmondatos (nyelvi) stílusnorma jegyében alkotta meg novelláját” (uo. 79).

Az 1913-as korpusz adatai ezzel szemben azt mutatják, hogy az ekkori Krúdy mondathosszúságban nem állt távol (abban sem állt távol) ettől az állítólagos „nyugatos” stílusnormától. 11,63 szavas átlagértéke alig magasabb, mint Kosztolányié, Móriczé vagy Nagy Lajosé. Igaz, ezt az átlagot a PE különlegesen alacsony értéke húzza le erre a szintre, az 1913-as novellákban már 16,71 az átlagos mondathosszúság. Később pedig, az 1918 utáni „lángoló stílus” idején, valamint más műfajokban, például a publicisztikában ennél is jóval nagyobbra nőhetett a mondatonkénti átlagos szószám. Erre azonban még nincsenek adataim. Egyetlen, viszonylag kései elbeszélésből (az *Utolsó szivar...* 1927-ben jelent meg a Nyugatban) mindenesetre elhamarkodottság valamely „régebbi, körmondatos stílusnorma” meglétére következtetni. Krúdy „körmondatai”, ha azok egyáltalán, merőben különböznek a hagyományosan körmondatszerű mondatoktól, mivel alapsémájuk nem a többfelé ágazó, többlépcsős alárendelés, hanem a laza, panorámaszerűen építkező mellérendelés. Ami pedig a „régebbi”-t illeti, nem bizonyos, hogy Krúdy hosszúmondatossága volt ekkor a korszerűtlen (szemben a korszerűnek számító rövidmondatossággal). Gondoljunk arra is, hogy épp ebben az évben, 1913-ban látott napvilágot Proust regényfolyamának első kötete és Thomas Mann-tól a *Halál Velencében*. Egyikre sem az átlagosan 10 szó körüli „dinamikusság” (Zsilka i. h.) jellemző, hanem inkább a többszörösen összetett hosszú mondatok hömpölygése.

3.5. Bek.-hosszúság (M-ben mérve)

A szöveg legnagyobb terjedelmű egysége a bekezdés. Ennek hosszúságát kétféleképpen: M-ben is, Me-ben is mérhetjük. Az előbbire korpuszunkban a következő adatokat kaptuk:

6. táblázat. Bekezdéshossz M-ban (SZ-szerkesztettség)⁹

	Bekezdés	M	Átl. Bek.-hossz M/Bek.	Szórás	Variabilitás V
PE	685	1704	2,49	2,63	1,06
MK	477	995	2,09	2,04	0,98
VP	498	1254	2,52	2,77	1,10
Nov.	233	700	3,00	3,15	1,05
Σ	1893	4653	2,46	2,62	1,07

Ha az M-nek Me-ben mért hossza a mondat szerkesztettség vagy rövidebben szerkesztettség (3.3. pont), akkor a bekezdésnek az M-ek számával kifejezett hosszúsága nevezhető szövegszerkesztettségnek, amely azt mutatja meg, milyen hosszú bekezdésekből tevődik össze a szöveg.

Táblázatunk arról tanúskodik, hogy ezen a ponton megbomlik a 3.1. pont és a 2. táblázat óta állandónak bizonyuló PE – MK – VP – Nov. sorrend (az értékek növekvő sorrendjében). Az MK-ban a bekezdések M-ben mért hosszúsága számottevően kisebb, mint a PE-ben (2,09, illetőleg 2,49). Ennek két oka is lehet. Az egyik az, hogy a PE-ben van egy rendkívül hosszú, 38 (!) M-ből álló bekezdés (a regény első, a történet előzményeit elbeszélő bekezdése), amely jócskán megemeli az átlagot. A másik talán az, hogy az MK-ban több a párbeszéd, és ez tagoltabbá teszi a szöveget. A VP az átlaghoz igen közel eső értéket mutat, a leghosszabb bekezdések pedig a Nov.-ban vannak. Ez az eddigiek alapján várható is volt.

A részletesebb adatsorokat böngészve (l. Függelék, 5., 11., 17. és 23. alatt) azt emelhetjük ki, hogy a korpuszban nincs a 38 M-et megközelítő hosszúságú bekezdés. Az MK leghosszabb bekezdése 21, a VP-é 27, a Nov.-é 20 M-ből tevődik össze. A 10 M-nél hosszabb bekezdések száma a PE-ben 15, az MK-ban mindössze 4, a VP-ben 15, a Nov.-ban 11. Ez utóbbi érték meglepően alacsony, és azt jelzi, hogy Krúdy ekkori novelláiban a terjedelmesség érzetét nem a bekezdések, hanem a mondatok terjedelmének megnövekedése kelti.

Raisz Rózsa statisztikájában (1993: 74) a Krúdy-novellák M/Bek. hányadosa 3,98, azaz abban az öt novellában átlagosan majdnem egy teljes mondattal hosszabbak a bekezdések, mint a Nov.-ban (3,00). Ezt azonban részben az okozza, hogy Raisz Rózsa korpuszának egyik darabja, *A szív alakú hölgy titka* című Szindbád-novella a maga kiugróan magas, 5,08-os értékével irreálisan megemeli az átlagot. (Ez az extremitásig túlrít novella Krúdynak egyik legkésőbbi írása, amelyet az író halála után a hátrahagyott kéziratból adtak ki.)

A kortárs (vagy majdnem kortárs) prózaírókhoz képest Krúdy szövegszerkesztettségét közepesnek vagy a közepesnél kissé nagyobbak tarthatjuk. Raisz Rózsa adatai (növekvő sorrendbe állítva): Móricz (3 novella): 1,88 – Mikszáth (30 novella): 2,02 – Jókai (3 novella): 2,14 – Mikszáth (3 regényfejezet): 2,59 – Petelei

⁹ A PE–VP műpárban a $p = 0,85$.

(5 novella): 3,42 – Krúdy (5 novella): 3,98 – Kaffka (5 novella): 4,85 (Raisz 1993: 73–4). Itt fel kell figyelni arra, hogy Mikszáthnál a novellák és a regényfejezetek szerkesztettsége között számottevő különbség van, a regény javára. (A műfaji kérdésekre a 4. pontban térek vissza.)

3.6. Bek.-hosszúság (Me-ben mérve)

A bekezdéshosszúság mérésének másik módja a bekezdést alkotó M-ek Me-inek megszámlálása. Ez az adat is redundáns (vö. 3.4. pont), mert valójában a Me-ben megadott M-hossz (3.3.) és az M-ben megadott Bek.-hossz (3.5.) szorzata. Itteni feltüntetését ugyanaz indokolja, mint a szószámban mért M-hosszét: a szakirodalomban erre a mutatóra is vannak adatok, amelyeket egybe lehet vetni a mi korpuszunk adataival. A Me-ben mért Bek.-hossz nagyságát úgy számítjuk ki, hogy a Me-ek számát elosztjuk a bekezdések számával. Az eredmények a következők:

7. táblázat. Bekezdéshossz Me-ben¹⁰

	Bekezdés	Me	Átl. bek.-hossz Me/Bek.	Szórás s	Variabilitás V
PE	685	3008	4,39	5,42	1,24
MK	477	2138	4,48	5,56	1,24
VP	498	2650	5,32	6,94	1,30
Nov.	233	1843	7,91	10,16	1,28
Σ	1893	9639	5,09	6,71	1,32

E mutatóban helyreáll a részkorpuszok megszokott növekvő sorrendje, a PE – MK – VP – Nov., bár az MK többlete a PE-vel szemben egy tizedet sem tesz ki. Így elmondhatjuk, hogy az MK-ban kevesebb M, de valamivel több Me esik egy bekezdésre, mint a PE-ben. (Mivel az M-ek relatíve jóval több Me-et tartalmaznak, ahogy a 3.3. pontban láthattuk.) A Nov. – majdnem 8-as értékével – erősen elkülönül a másik háromtól, a regényektől. A részletesebb adatsorok azt is megmutatják, hogy az 1 Me-ből (egyetlen egyszerű mondatból) álló bekezdések aránya a PE-ben 26,13%, az MK-ban 19,92%, a VP-ben 20,08%, a Nov.-ban 8,58% (l. Függelék 6., 12., 18., 24.). Ha az egy tagmondatnyi bekezdéseket a dinamizmus vagy a drámaiság jelének tekintjük, akkor az „ifjúsági” regény majdnem háromszor olyan dinamikus és drámai, mint a novellák. (De jusson eszünkbe Herczeg Gyula intelme, hogy az azonos nyelvtani forma merőben különböző tartalmakat és funkciókat hordozhat.)

A Krúdy adataival egybevethető kortárs prózairói értékek (Raisz 1993: 73–4 alapján, növekvő sorrendbe állítva): Móricz (3 novella): 4,6 – Mikszáth (30 novella): 4,8 – Jókai (3 novella): 6,82 – Petelei (5 novella): 6,87 – Mikszáth (3 regényfejezet): 7,15 – Kaffka (5 novella): 11,10 – Krúdy (5 novella): 11,52. Ez utóbbi adat

¹⁰ A PE–MK műpárban a $p = 0,78$.

3,61-gyel nagyobb a Nov. 7,91-es értékénél, ez azonban a már több ízben említett *A szívalakú hölgy titka* című novella torzító hatásának tulajdonítható (ebben ugyanis a Me/Bek. hányados nagysága 23,6, ami majdnem a háromszorosa az általam mért legnagyobb értéknek).

Néhány évvel ezelőtt egy tanulmányban (később könyvfejezetben) felvettem azt a kérdést, összefügg-e a bekezdések hossza a mondatok szerkesztettségével. Ezt akkor valószínűnek tartottam, de egy nagyobb korpusz megvizsgálásától tettem függővé (Kemény 1998: 136, 2002: 15). A mostani vizsgálat igazolni látszik az akkori feltevést: minél nagyobb egy szöveg mondatainak átlagos szerkesztettsége, annál hosszabbak a bekezdései (akár M-ben, akár Me-ben mérve). Korábban Raisz Rózsa is megfigyelte, hogy „A kimagaslóan hosszú bekezdésekből álló Krúdy-elbeszélés, *A szívalakú hölgy titka* mondatainak szerkesztettségével is kitűnik” (1993: 72). Tanulmányának előző mondatában azonban egy kissé óvatosabban nyilatkozik: „A bekezdés és a mondat egész hosszúsága nem teljesen párhuzamos, bár mutat bizonyos összefüggést” (uo.). Az óvatosságot indokolttá teszi az a tény, hogy más szerzőknél, például Peteleinél nincs értékelhető korreláció a bekezdések terjedelme (3,42, illetőleg 6,87) és a mondat szerkesztettség (1,98) között. Míg az előbbi a kortárs prózaírók átlagához képest erős közepesnek mondható, az utóbbi érték igen alacsony szinten marad.

4. A szövegsajátosságok művenkénti összesítése és ennek grafikai ábrázolása („stilogramok”)

Az előző pontban hat szövegsajátosság mértékét vizsgáltam Krúdy 1913-ban, nagyjából egy időben írott műveinek statisztikai mintáján. Az adatokat egyetlen táblázatba foglalva a következő eredményt kapjuk:

8. táblázat. A 6 szövegsajátosság adatainak művenkénti összesítése

	PE	MK	VP	Nov.	Σ
1. Szóhossz (szótagban)	2,12	2,31	2,31	2,33	2,26
2. Me-hossz (szóban)	5,02	5,75	5,67	6,35	5,61
3. M-hossz (Me-ben)	1,77	2,15	2,11	2,63	2,07
4. M-hossz (szóban)	8,86	12,35	11,99	16,71	11,63
5. Bek.-hossz (M-ban)	2,49	2,09	2,52	3,00	2,46
6. Bek.-hossz (Me-ben)	4,39	4,48	5,32	7,91	5,09

Táblázatunk oszlopai között balról jobbra mozogva megfigyelhetjük a telítettség és a szerkesztettség értékének (néhány kivétellel) fokozatos növekedését az ifjúsági jellegű kisregénytől a regényeken át a novellafüzérig. Abból, hogy a Nov. részkorpusz mindegyik sajátosságban a legnagyobb értéket mutatja, bizonyos műfaji eltérésekre is következtetni lehet.

Mielőtt azonban erre rátérnék, a francia J. M. Zemb egy régi cikkének (Zemb 1966/1970) példáját követve megkíséreltem a négy részkorpuszt grafikailag is ábrázolni.

Zemb az egyes szerzők stílusát olyan ábrákkal, úgynevezett stilogramokkal szemlélteti, amelyek nyolc lényeges stilisztikai tulajdonságot, jellemvonást (*trait pertinent*) ábrázolnak az átlagértékekhez viszonyítva. (Nálam nem nyolc szempont van, hanem csak hat, és nem különböző szerzőket hasonlítok össze, hanem egyazon szerzőnek négy művét.)

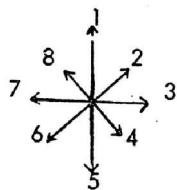
A francia szerző nyolcszögei úgy keletkeznek, hogy négy, egymással 45°-os szöveget bezáró tengelyen nyolc szófaj értékeit jelöli meg, s az így kapott pontokat összeköti. A nyolc szófaj a következő: 1. főnév, 2. névmás, 3. melléknév, 4. ige, 5. határozószó, 6. elöljáró, 7. mellérendelő kötőszó, 8. alárendelő kötőszó. A számolás az óramutató járásával megegyező irányban halad. Az így keletkezett ábrák, a „stilogramok” lehetővé teszik a különféle szerzők összehasonlítását. Az általam szerkesztett ábrán a négy részkorpuszt négy szabálytalan hatszög ábrázolja (ahol a hatszög mindegyik csúcsa egy-egy szövegsajátosságnak felel meg). (A 2. és a 3. ábrát l. a következő oldalakon.)

Míg Zemb nyolcszögei látványosan különböző alakúak, az én hatszögeim nagyjából a geometriai hasonlóság viszonyában vannak egymással. Az egyes mennyiségek különböznek (a PE-től a Nov. felé haladva általában növekednek), az arányok viszont lényegében változatlanok maradnak.

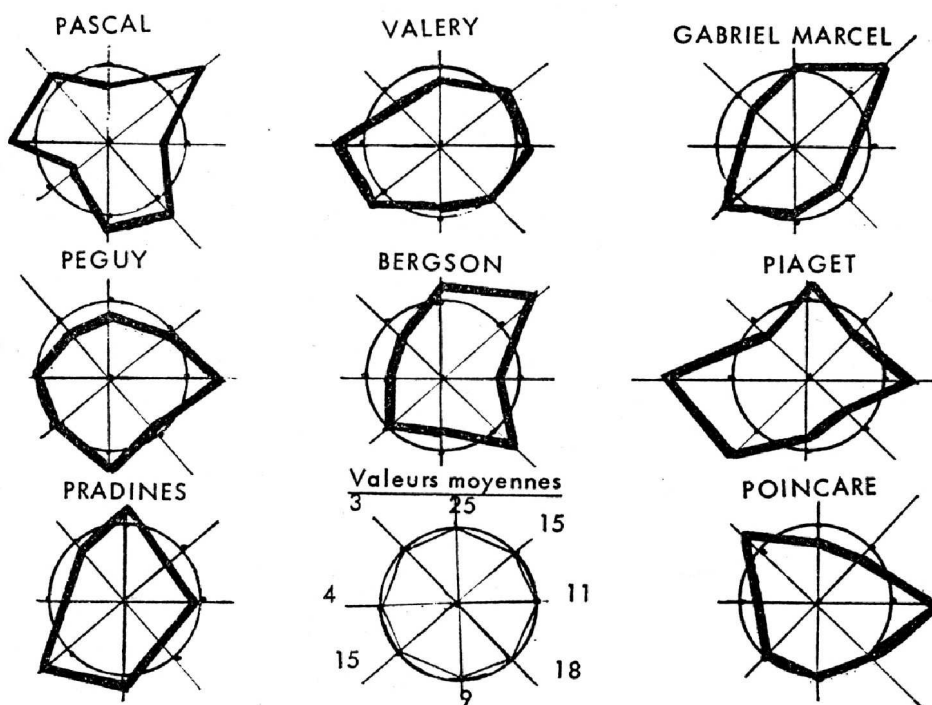
A négy részkorpuszt ábrázoló négy hatszöget oly módon vetítettem egymásra, hogy három, egymást 60°-os szögben metsző tengelyen jelöltem ki hat-hat csúcsukat. A nagyobb értékeket felmutató síkidomok így mintegy tartalmazzák, magukba zárják a náluk kisebbeket: a Nov. mindhárom másikat lefedi, a PE-t mindhárom másik lefedi, a VP jobbra fedti az MK-t, de az helyenként „kilóg” alóla. Az átlag vonala valahol a Nov. és a PE között, leginkább a VP vonalához közelítve halad. A táblázatban Σ -val jelzett hat átlagérték közül négyhez a VP adata áll a legközelebb (egyhez „holtversenyben” az MK-val). Az első három szövegsajátosság (1. szóhossz szótagban, 2. Me-hossz szóban, 3. M-hossz Me-ben) tekintetében a VP majdnem pontosan a teljes korpusz középértékeit mutatja fel (a különbségek rendre: +0,05, +0,06, +0,04). Talán nem túlzás azt állítani, hogy a VP azzal, hogy majdnem minden lényeges szempontból középpont áll a többihez képest, valamiféle „Krúdy-sztenderdet” képvisel. Könnyen lehet, hogy ez is hozzájárult ahhoz, hogy ez a mű váljék a legolvasottabb Krúdy-regénnyé és idővel az egész életmű emblémájává. Az átlagosság tehát ebben az esetben nem jellegtelenséget, hanem sűrítmenyt jelent, az ekkori (és a mindenkori) Krúdy-stílus kvintesszenciáját.

Az, hogy a novellák mennyiségi mutatói ennyire határozottan eltérnek a regényekéitől, felveti a műfajbeli különbségek statisztikai tükröződésének kérdését. Már Raisz Rózsa foglalkozott azzal a kérdéssel, van-e hatása a mű műfajának a mondat-, illetőleg szövegszerkesztésre (Raisz 1993: 60). Ő úgy tapasztalta, hogy „A regényfejezetek [é. Mikszáth regényének fejezetei] terjedelmesebb mondatokból állnak, magasabb a szerkesztettségi mutatójuk, mint a novelláké [mármint Mikszáth novelláié]” (uo. 81). Például a szerkesztettségi mutató a novellákban 2,39, a regényben 2,72 (uo. 72).

Krúdynál a most lezajlott vizsgálódás szerint éppen fordítva van: a Nov. részkorpusznak mind a telítettsége, mind a szerkesztettsége felülmúlja a három regény (PE, MK, VP) bármelyikének telítettségét és szerkesztettségét.

d) Exemples d'application :

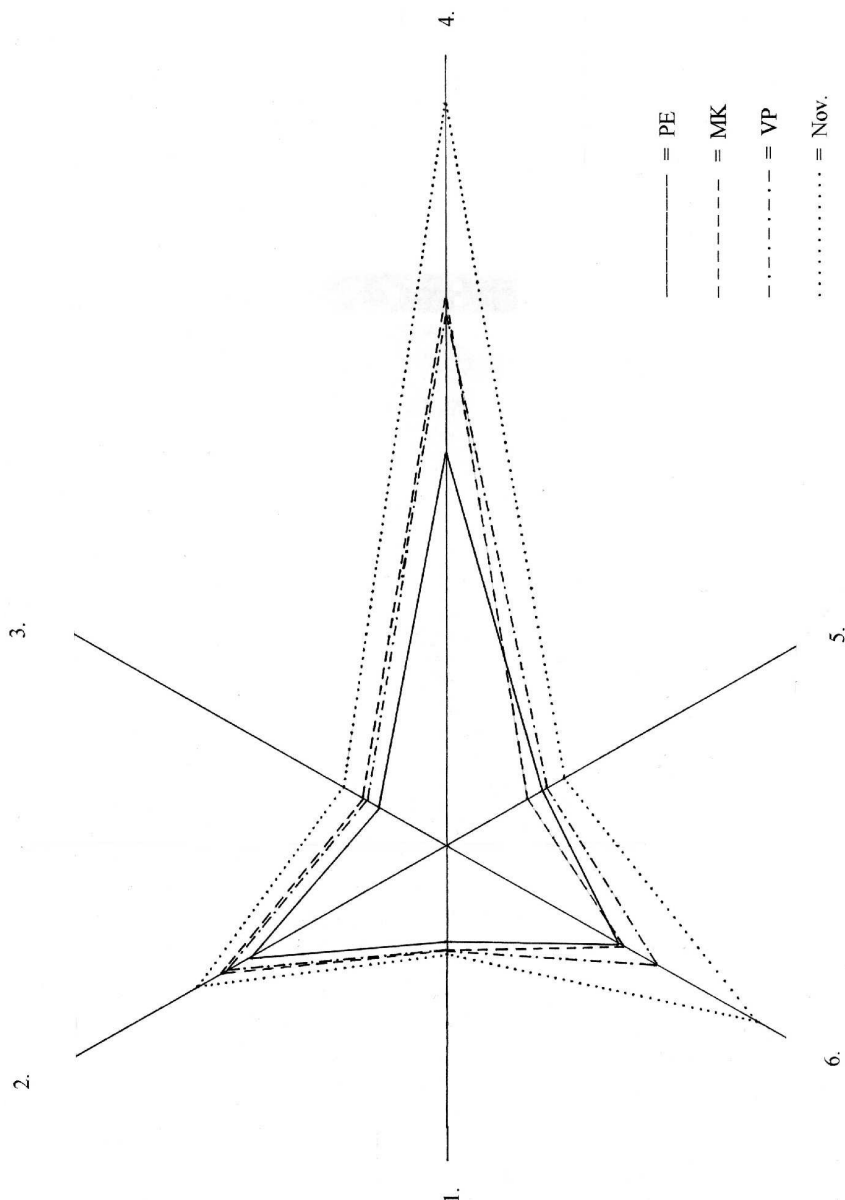
- 1) noms
- 2) pronoms
- 3) adjectifs
- 4) verbes
- 5) adverbes
- 6) prépositions
- 7) conjonctions de coordination
- 8) conjonctions de subordination

2. ábra. J. M. Zemb „stilogramjai” (Zemb 1966/1970: 219)

Nem világos egyelőre, hogy ez pusztán a műfajbéli különbségből fakad-e (de akkor miért van fordítva, mint Mikszáthnál?), vagy tartalmaz stílustörténeti, valamely stílusfejlődési tendencia (vö. Szabó 1998: 22–4) meglétére utaló mozzanatot is. Egyszerűbben szólva: az 1913. június–október havában, kivétel nélkül a három folytatásos regény befejeződése után publikált novellákban talán már egy következő stíluskorszaknak a sajátosságai bukkannak fel.

Pontosan érzékeli az 1913 elején írott MK-nak és a vele egy kötetben megjelent tíz novellának a stílusbeli különbözőségét az az *r. r.* szignójú recenzió, amelynek szerzője (egyébként Császár Elemér, az ismert irodalomtörténész, ekkor már az MTA lev. tagja) élesen bírálja a novellák stílusának pongyolaságát, ezzel szemben a regényt megdicséri nyelvi műgondjáért: „Helyenként egyenesen gondatlan,

3. ábra. A 6 szövegsajátosság (3.1–6.) grafikai ábrázolása

bosszantóan pongyola még a stylusa is. Vannak mondatai, melyek annyira érthetetlenek, hogy szinte a correctort volnánk hajlandók felelősségre vonni s van egy rövid elbeszélése (*Esti órák*), melynek hét lapjából három egy-egy mondat. Ilyen ölnyi mondatokat még a tudományos próza sem bír meg, nemhogy a költői! Pedig a műgond nem idegen Krúdytól: bizonyítja a *Mákvirágok kertje* is, melynek stylje

kifogástalan” (Budapesti Szemle, 160., 1914. 309–10; idézi, az utolsó mellékmondatot elhagyva, Tóbiás szerk. 1964: 418). El kell ismernünk, hogy a konzervatív kritikus stílusérzéke kifogástalanul működött: észrevette és azon nyomban meg is bírálta a szerkesztettség és a telítettség megnövekedését a novellákban, amely már egy újabb stíluskorszak felé mutatott. Krúdynam erre a most kezdődő korszakára a mondat- és a szövegszerkesztés zsúfoltabbá válása, a (tag)mondatok terjedelmének megnövekedése jellemző.

A két szempont (a műfaji és a stílustörténeti) úgy függ össze, hogy Krúdy stílusváltása először a novellákban zajlott le. Krúdy a novellát használta a stilisztikai kísérletezés laboratóriumául, ebben a műfajban próbálta ki újabb stílusának eszközeit. A folyamatban szerepet játszott néhány nem mondat- vagy szövegszerkesztési mozzanat is, például a szófajok arányának változása vagy a képtelítettség fokozódása. Ezekről mint nem szintaktikai jelenségekről eddig nem eshetett szó. A következő két pontban röviden pótolom ezt a hiányt.

5. Szófajok aránya: Mn/Fn, Fn/Ige, Mn/Ige

A szófaji kódolást a MorphoLogic által kifejlesztett HUMor (High-speed Unification Morphology) morfológiai rendszeren alapuló Stemming morfológiai elemző, tövesítő és helyesírás-ellenőrző program 1.1-es verziójával végeztük. A kódolt szöveg első változata vagylagosságokat tartalmaz, például ismerkedett[MIB/IGE], bánt-[IGE/MIB/FN], másik[NM/MN], ezeket kézi munkával kellett javítani, illetőleg egyértelműsíteni. Az elsődleges és a javított kódolás közötti különbséget a következő két oldalon látható ábrák szemléltetik (4–5. ábra).

A szófaji elemző program a számára ismert neveket főnévként kódolta: Pali-[FN], Gyuri-[FN], Marci-[FN], Ilonka-[FN], az ismeretleneket kódolatlanul hagyta: Ancsura, Koronka. A Mari nevet következetesen [MN/FN] kóddal látta el, mivel nem tudta megkülönböztetni a *mari* népnévtől. Emiatt a tulajdonneveket a korrigált változatban figyelmen kívül hagytam. Hasonlóképpen jártam el az átmeneti szófajú szavak, például az igenevek esetében is, vagyis sem ide, sem oda nem soroltam be őket, kivéve az olyan melléknévi igeneveket, amelyeknek nem volt se tárgyi, se határozói bővítményük, és félig-meddig már melléknévvé váltak. Ezeket a melléknevek közé számítottam. (Pl. PE 153: *borzasztó* hangon, PE 156: *villogó* szemmel, PE 159: *szorongó* szívvel, PE 193: *kicsattanó* egészségű.) (Az igenevek átmeneti szófajúságáról vö. Lengyel 2000.)

A Mn/Fn arányról a négy műben és a teljes korpuszban az alábbi eredményeket kaptam:

9. táblázat. Mn/Fn arány

	Mn	Mn%	Fn	Fn%	Mn/Fn
PE	1492	9,88	3585	23,74	0,42
MK	1325	10,78	3045	24,78	0,44
VP	2010	13,37	3896	25,92	0,52
Nov.	1552	13,27	3325	28,42	0,47
Σ	6379	11,79	13851	25,60	0,46

másikhoz[NM] vándorolt,[IGE] | míg[HA] végtére[HA] teljesen[MN] az[DET] utcára[FN] jutott.[IGE] A[DET] rokonaira[FN] úgy[HA] emlékezett,[IGE] hogy[KOT] az[DET] egyik[NM] padláson[FN] lakott,[IGE] a[DET] másik[NM] pincében[FN] lakott,[IGE] – egyszer[HA] a[DET] szemetesládában[FN] aludt,[IGE] máskor[HA] az[DET] ágy[FN] alatt[NU] húzta[IGE] meg[IK] magát.[NM]

Ám[KOT] ezekre[NM] a[DET] dolgokra[FN] sohase[HA] gondolt.[MIB/IGE] Ancsurával az[DET/NM] utcán[FN] ismerkedett[MIB/IGE] meg,[KOT/IK] és[KOT] Ancsura vezette[IGE] a[DET] kis[MN] vadgalambot[FN] Koronka úr[FN] kalitkájába.[FN] Koronka úr[FN] a[DET] gyermekek[FN] barátja[FN] volt,[FN/IGE/MIB] és[KOT] mindjárt[HA/MIB] pártfogolta[IGE/MIB] Marit,[MN/FN] a[DET] kis[MN] koldusleányt. A[DET] vonat[FN] röpült,[MIB/IGE] és[KOT] a[DET] két[SZN] kis[MN] barátnő[FN] szorongó[MN] szívvel[FN] ölelte[IGE] át[IK] egymást.[NM]

A[DET] kupében[FN] egy[DET/SZN] fekete ruhás néni[FN] volt,[FN/IGE/MIB] és[KOT] Koronka úr[FN] szokatlanul[MN/IGE] szelíden[MN] bánt[IGE/MIB/FN] a[DET] gyermekekkel.[FN] Egy[DET/SZN] fekete[MN] kosárban[FN] alma[FN] és[KOT] sütemény[FN] volt.[FN/IGE/MIB] A[DET] gyerekek[FN] kaptak[IGE] az[DET/NM] almából[FN] is,[KOT] Koronka úr[FN] pedig[KOT] egykor[HA/SZN] iszonyú[MN] szemforgatások[FN] között[NU] kérdezte[IGE] meg[KOT/IK] tőlük:[NM]

- Ancsura, Mari,[MN/FN] ki[NM/IK] az[DET/NM] édesanyátok?[FN]
- Ancsura és[KOT] Mari[MN/FN] a[DET] fekete ruhás néni[FN] mutattak.[IGE]
- Hány[IGE/NM] testvérekétek[FN] van[IGE] otthon?[FN]
- Sok,[SZN] sok![SZN] – mondták[IGE] a[DET] leányok.[FN]
- Ancsura, számold[IGE] meg[KOT/IK] az[DET/NM] ujjadon[FN] a[DET]

testvéreidet.[FN]

Ancsura számolt:[MIB/IGE]

- Pali,[FN] Gyuri,[FN] Marci,[FN] Ilonka[FN] és[KOT] a[DET] vörös.[MN]
- Jól[HA] van[IGE] – mondta[IGE] Koronka úr,[FN] és[KOT] a[DET] néni[FN]

együtt[HA/IK] nevettek.[IGE]

A[DET] gyerekek[FN] nem[HA/FN] nevettek,[IGE] inkább[HA/MN] nagyon[HA/MN] féltek.[IGE/MIB]

Nemsokára[HA] leszálltak[IGE/MIB] a[DET] vonatról,[FN] és[KOT] idegen[MN/FN] városba[FN] érkeztek.[IGE/MIB]

Furcsa[MN] kis[MN] házak[FN] voltak[IGE/MIB] a[DET] városban.[FN] Ők[NM] elindultak,[IGE/MIB] és[KOT] addig[NM] mentek-mendegéltek,[IGE/MIB] míg[HA] egy[DET/SZN] nagy[MN] kastélyhoz[FN] értek.[IGE/MIB] Koronka úr[FN] itt[HA] újra[HA/IK/MN] megkérdezte[IGE] tőlük:[NM]

- Ki[NM/IK] az[DET/NM] édesanyátok?[FN]

Ancsura és[KOT] Mari[MN/FN] a[DET] néni[FN] mutattak,[IGE] és[KOT] erre[NM] beléptek[FN/IGE] a[DET] kapun.[FN] Fényes[MN] termeken,[FN] gyönyörű[MN] szobákon[FN] mentek[IGE/MN/MIB] keresztül.[HA/FN] Mari[MN/FN] a[DET] néni[FN] vette[IGE] karjaiba,[FN] Mari[MN/FN] ekkor[NM] észrevette,[IGE] hogy[KOT] a[DET] néni[FN]nek[FN] egy[DET/SZN] foga[FN] hiányzik,[IGE] Ancsurát Koronka úr[FN] vitte,[IGE] aki[NM] kalapját[FN] levette,[IGE] és[KOT] nagyon[HA/MN] szomorú[MN] volt.[FN/IGE/MIB] Ancsurát is[KOT] biztatta:[IGE]

- Kedves[MN] gyermekem,[FN] sírjál[IGE] egy[DET/SZN] kicsit.[HA/MN]

Egyszerre[HA] egy[DET/SZN] gyönyörű[MN] szép[MN] nagy[MN] terembe[FN] értek.[IGE/MIB]

A[DET] szobában[FN] karosszékekben[FN] ült[MIB/IGE] egy[DET/SZN] hófehér[MN] öreg[MN] úr,[FN] egy[DET/SZN] másik[NM/MN] karosszékekben[FN] egy[DET/SZN] gyönyörű[MN] szép[MN] néni.[FN] A[DET] néni[FN] még[HA] barna[MN]

4. ábra. Minta a szófaji kódolás eredeti változatából

másikhoz[NM] vándorolt,[IGE] míg[HA] végtére[HA] teljesen[MN] az[DET] utcára[FN] jutott.[IGE] A[DET] rokonaira[FN] úgy[HA] emlékezett,[IGE] hogy[KOT] az[DET] egyik[NM] padláson[FN] lakott,[IGE] a[DET] másik[NM] pincében[FN] lakott,[IGE] – egyszer[HA] a[DET] szemetesládában[FN] aludt,[IGE] máskor[HA] az[DET] ágy[FN] alatt[NU] húzta[IGE] meg[IK] magát.[NM]

Am[KOT] ezekre[NM] a[DET] dolgokra[FN] sohase[HA] gondolt.[IGE] Ancsurával az[DET] utcán[FN] ismerkedett[IGE] meg,[IK] és[KOT] Ancsura vezette[IGE] a[DET] kis[MN] vadgalambot[FN] Koronka úr[FN] kalitkájába.[FN] Koronka úr[FN] a[DET] gyermekek[FN] barátja[FN] volt,[IGE] és[KOT] mindjárt[HA] pártfogolta[IGE] Marit, a[DET] kis[MN] koldusleányt.[FN] A[DET] vonat[FN] röpült,[IGE] és[KOT] a[DET] két[SZN] kis[MN] barátnő[FN] szorongó[MN] szívvel[FN] ölelte[IGE] át[IK] egymást.[NM]

A[DET] kupében[FN] egy[DET] feketeruhás[MN] néni[FN] volt,[IGE] és[KOT] Koronka úr[FN] szokatlanul[MN] szelíden[MN] bánt[IGE] a[DET] gyermekekkel.[FN] Egy[DET] fekete[MN] kosárban[FN] alma[FN] és[KOT] sütemény[FN] volt.[IGE] A[DET] gyerekek[FN] kaptak[IGE] az[DET] almából[FN] is,[KOT] Koronka úr[FN] pedig[KOT] egykor[HA] iszonyú[MN] szemforgatások[FN] között[NU] kérdezte[IGE] meg[IK] tőlük:[NM]

- Ancsura, Mari, ki[NM] az[DET] édesanyátok?[FN]
- Ancsura és[KOT] Mari a[DET] feketeruhás[MN] néni[FN] mutattak.[IGE]
- Hány[NM] testvérekétek[FN] van[IGE] otthon?[HA]
- Sok,[SZN] sok![SZN] – mondták[IGE] a[DET] leányok.[FN]
- Ancsura, számold[IGE] meg[IK] az[DET] ujjadon[FN] a[DET] testvéreidet.[FN]
- Ancsura számolt:[IGE]
- Pali, Gyuri, Marci, Ilonka és[KOT] a[DET] vörös.[FN]
- Jól[HA] van[IGE] – mondta[IGE] Koronka úr,[FN] és[KOT] a[DET] néni[FN]vel[FN]

együtt[HA] nevettek.[IGE]

A[DET] gyerekek[FN] nem[HA] nevettek,[IGE] inkább[HA] nagyon[HA] féltek.[IGE]

Nemsokára[HA] leszálltak[IGE] a[DET] vonatról,[FN] és[KOT] idegen[MN] városba[FN] érkeztek.[IGE]

Furcsa[MN] kis[MN] házak[FN] voltak[IGE] a[DET] városban.[FN] Ők[NM] elindultak,[IGE] és[KOT] addig[NM] mentek-mendegéltek,[IGE] míg[HA] egy[DET] nagy[MN] kastélyhoz[FN] értek.[IGE] Koronka úr[FN] itt[HA] újra[HA] megkérdezte[IGE] tőlük:[NM]

- Ki[NM] az[DET] édesanyátok?[FN]

Ancsura és[KOT] Mari a[DET] néni[FN] mutattak,[IGE] és[KOT] erre[NM] beléptek[IGE] a[DET] kapun.[FN] Fényes[MN] termeken,[FN] gyönyörű[MN] szobákon[FN] mentek[IGE] keresztül.[IK] Marit a[DET] néni[FN] vette[IGE] karjaiba,[FN] Mari ekkor[NM] észrevette,[IGE] hogy[KOT] a[DET] néni[FN]nek[FN] egy[DET] foga[FN] hiányzik,[IGE] Ancsurát Koronka úr[FN] vitte,[IGE] aki[NM] kalapját[FN] levette,[IGE] és[KOT] nagyon[HA] szomorú[MN] volt.[IGE] Ancsurát is[KOT] biztatta:[IGE]

- Kedves[MN] gyermekem,[FN] sírjál[IGE] egy[DET] kicsit.[HA]

Egyszerre[HA] egy[DET] gyönyörű[MN] szép[MN] nagy[MN] terembe[FN] értek.[IGE]

A[DET] szobában[FN] karosszékben[FN] ült[IGE] egy[DET] hófehér[MN] öreg[MN] úr,[FN] egy[DET] másik[NM] karosszékben[FN] egy[DET] gyönyörű[MN] szép[MN] néni.[FN] A[DET] néni[FN]nek[FN] még[HA] barna[MN] volt[IGE] a[DET] haja,[FN] de[KOT] ő[NM] se[HA] volt[IGE] azért[KOT] egészen[HA] fiatal.[MN]

5. ábra. Minta a szófaji kódolás korrigált változatából

A részkorpuszokban számított értékek között oly csekély a különbség, hogy abból semmilyen stilisztikai vagy egyéb következtetést nem lehet levonni. Az átlagtól a VP tér el leginkább (ebben tehát nem „sztenderd”), de ez a 0,06-os eltérés is elhanyagolható. Zsilka Tibor a 20. századi magyar szépprózára 0,326-os arányt állapított meg (Zsilka 1973: 118), ennél a Krúdy-korpusz összesített értéke több mint egy tizeddel magasabb. Ez arra mutat, hogy Krúdynál a melléknévnek valamivel nagyobb a mennyisége (és ezáltal a jelentősége is), mint más kortárs prózaíróknál. A melléknév viszonylag nagyobb száma fokozza a stílus festőiségét, egyben azonban statikusabbá is teszi azt. Figyelemre méltó, hogy Krúdy 0,46-os adata nagyobb a 20. századi magyar költészetre megállapított 0,337-es aránynál is (l. Zsilka 1973: 118).

A Fn/Ige arány a négy műben és a korpusz egészében a következőképpen alakult:

10. táblázat. Fn/Ige arány

	Fn	Fn%	Ige	Ige%	Fn/Ige
PE	3585	23,74	2798	18,53	1,28
MK	3045	24,78	1870	15,22	1,63
VP	3896	25,92	2280	15,17	1,71
Nov.	3325	28,42	1652	14,12	2,01
Σ	13851	25,60	8600	15,89	1,61

Itt már sokkal markánsabb különbség mutatkozik a négy részkorpusz között. A PE-től a Nov. felé haladva egyre növekszik a főnevek aránya az igékhez képest, és a novellákban már kétszer annyi főnév található, mint ige. Ezek az adatok úgy értelmezhetők, hogy minél inkább rátalál Krúdy az igazi hangjára (ez hipotézisünk szerint a VP-ben és utána a novellákban következik be), annál statikusabbá válik, annál nagyobb jelentőségre tesz szert nála a leírás és a reflexió a cselekedtetéssel szemben. A Zsilka Tibor adataival való egybevetés azt mutatja, hogy az ekkori Krúdy prózája főnevekben gazdagabb a 20. századi magyar széppróza átlagánál (1,450), de elmarad a költészet 1,731-es értékétől (vö. Zsilka 1973: 118). Ezt mondhatjuk úgy is, hogy Krúdy ebben a tekintetben is a költészet felé tendál a széppróza átlagához képest.

Harmadikként a Mn/Ige arányt vegyük szemügyre a részkorpuszokban és az egészben:

11. táblázat. Mn/Ige arány

	Mn	Mn%	Ige	Ige%	Mn/Ige
PE	1492	9,88	2798	18,53	0,53
MK	1325	10,78	1870	15,22	0,71
VP	2010	13,37	2280	15,17	0,88
Nov.	1552	13,27	1652	14,12	0,94
Σ	6379	11,79	8600	15,89	0,74

A Mn/Ige hányados, az úgynevezett Busemann-együttható (vö. Milic 1967: 198–9) annak mérésére szolgál, mennyire statikus, illetve dinamikus az adott szöveg kifejezésmódja. Minél több a melléknév az igéhez képest, annál statikusabb (annál inkább ábrázoló, leíró jellegű) a stílus. Az igék nagyobb aránya viszont dinamikusabbá, cselekményesebbé teszi a nyelvezetet. (Ez persze csak statisztikai értelemben van így, hiszen a hatást az adott szófajú szópéldány jelentése is erőteljesen befolyásolja.) A négy művet ebből a szempontból összehasonlítva azt kell megállapítanunk, hogy a dinamikus–statikus, illetve a leíró–cselekedtető skálán Krúdy a dinamikustól a statikus, illetve a cselekedtetőtől a leíró (hangulatfestő) felé halad. Ez utóbbi jelleg a VP-ben és a Nov.-ban válik dominánssá: a Busemann-együttható megközelíti az 1-et. Itt jegyzem meg, hogy Busemann, illetőleg az ő munkáját alapul vevő és továbbfejlesztő D. P. Boder a verbum finitumokhoz hozzáadta a főnévi igeneveket és a particípiumokat is (l. Milic i. h.), amit én, mint jeleztem, nem tettem meg. Ily módon számolva a Krúdy-novellák Busemann-együtthatója (0,94) éppen a kétszerese annak, amit Zsilka Tibor a modern magyar szépprózára kiszámított (0,473; l. Zsilka 1973: 118). De még a korpusz átlaga (Σ) is jócskán felülmúlja mind a széppróza, mind a költészet Mn/Ige arányát (0,74 a 0,473-hoz, illetve a 0,584-hez képest). Ezek az adatok igen markánsan jelzik Krúdy prózájának lírizálódását abban a mértékben, ahogy 1913 táján rátalál a maga igazi műfajára, a hangulatnovellára és a lírai regényre. A VP és a Nov. ebben a mutatóban különbözik a leginkább a másik kettőtől, olyannyira, hogy a novellák Mn/Ige hányadosa majdnem kétszerese az „ifjúsági” regényének (0,94 a 0,53-hoz képest). De hogy Krúdy mennyire „mellékneves” és „igétlen” tendenciájú szerző volt már a PE írásakor is, azt jól mutatja, hogy ez utóbbinak a Busemann-együtthatója is nagyobb, mint a 20. századi magyar szépprózáé.

A szófajok háromféle arányát a könnyebb összehasonlítás végett egyetlen táblázatba is összevontam. (A részkorpuszok nem pontosan azonos mérete miatt az abszolút számok nem mérhetők közvetlenül össze egymással; a szövegek szófajiságának jellegét a hányadosok mutatják reálisan.)

12. táblázat. Szófajok aránya (összesítés)

	Ige	Fn	Mn	Mn/Fn	Fn/Ige	Mn/Ige
PE	2798	3585	1492	0,42	1,28	0,53
MK	1870	3045	1325	0,44	1,63	0,71
VP	2280	3896	2010	0,52	1,71	0,88
Nov.	1652	3325	1552	0,47	2,01	0,94
Σ	8600	13851	6379	0,46	1,61	0,74

6. Képtelítettség

A mondatszerkezeti és a szófaji statisztikák után befejezésül a nyelvi képekben való gazdagságot, az úgynevezett képtelítettséget mértem meg Krúdy 1913-ban írott három regényében és tíz novellájában.

A nyelvi képek kódolásakor nem technikai, hanem tartalmi kérdések vetődtek fel. Először az, hogy mit tekintsek képnek, beszámítsam-e a félig-meddig vagy akár teljesen köznyelvivé vált képeket (exmetaforákat, közhellyé fakult szóláshasonlatokat stb.) is. Ilyenek különösen a PE-ben és az MK-ban voltak szép számmal, ezért ezekből veszem a példákat annak bemutatására, hogy körülbelül hol húztam meg a stilisztikailag értékelhető és a stilisztikailag érdektelen képek közötti (elég sokszor igen elmosódott) határvonalat. Csak a főbb típusokat szemléltetem egy-egy idézettel.

MK 182: „Milfay agyarára szorította a szivart.” Ez annyira köznyelvi, hogy már szótározva is van (ÉKsz.²: *tréf* Ember szemfoga). Nem számítottam be.

PE 151: „Nekem is fizetni kell a háziúrnak. *Kutya ember* [az eredetiben egy-beírva!] az, nem vár egy percre se fertály [ti. negyedévi házbér fizetése] idején.” Köznyelvi kép, nem jelöltem meg.

PE 186: „Nézzük meg a kis beteget, a kis *hervadó, árva virágszál*at.”

PE 187: „Szegény kis *letört virágszál* megszépült súlyos betegségében.” Köznyelvi metafora változatai. Kimaradtak.

PE 165: „Haja-huja, aludj, kis *galambom*, aludj, drága magzatom, én kis *virágszál*am. *Rubintos gyöngyöm*, álmodj szépeket!” Ezek is köznyelvivé váltak, nem számítottam be őket.

MK 191: „kérem hallgatni, mint a sír”

PE 152: „Koronka úr a lépcsőig kísérté [a legényt], és *szidta, mint a bokrot*.”

MK 207: „Olyan *koldusok* ezek, *mint a templom egere*!” Az efféle köznyelvi, sőt közhelyszerű szóláshasonlatok sem kerültek be.

PE 183: „Bár *öreg* lennék, *mint a templom köve*”. Ez viszont bekerülhetett, mivel a fenti köznyelvi szóláshasonlat többszörös variációja.

PE 183: „Mint a *vadbika*, ha vörös posztót látott, – ment volna a mámi a világnak nagy haragjában.” A *vad* miatt ez is tekinthető köznyelvi szóláshasonlat megújításának, ennél fogva elemi képnek.

MK 185: „Mint a partra vetett hal *tátogatja kopoltyúit az esőben*, Xypszy baronet [...] ebéd után [...] mindig megszólalt”. A *kopoltyúra* és az *esőre* való tekintettel ezt is be lehetett számítani.

Az olyan körülírásokat, amelyek nem tartalmaztak átvitt értelmű, illetőleg képes elemet, nem vettem figyelembe:

PE 147: „A *nagy ismeretlen* [ti. Isten] immár öt jéghideg télen vigyázott Marira”;

PE 190: „odacsapott tenyerével, *ahol Mari legkövérebb volt*” [ti. a fenekére];

MK 202: „Poroszkai uram [...] táncol a feleségéért, aki már nem jár majálisra, mert a *margitvári füzek alatt fekszik*” [ti. meghalt];

PE 168: „A legtöbbet már évek óta ismerte [ti. a pinceszállás lakói közül]. Szorgalmas és iszákos tótok voltak többnyire, akik a tüszőjükben nem annyira pénzt hordanak, mint inkább postai recipéket [= feladóvevényeket] azon pénzekről, amelyeket hazaküldtek *görbe hazájukba*.” A *haza* nem metaforikus elem, ezért nem számítottam képnek. A *görbe* viszont átvitt értelmű: 'hegyes-völgyes'. A kettő együtt körülírás: 'a Felvidékre'. Már Mikszáth is többször használta (*görbe ország* = fel-föld; vö. Rubinyi 1910: 152), ekkortájt valósággal közhelynek számított.

A jóval ritkábban előforduló érintkezési alapú szóképek, például szinekdochék (pars pro toto) általában köznyelvi jellegűek, nem tartalmaznak egyéni leleményt:

PE 204: „*A jó Istennek* a gondolatja ezen a téli éjszakán a Budapest felé vezető országúton volt. Marit az a *láthatatlan kéz*, mely immár hatodik esztendeje vigyázott rá, az országútra igazította”. Ezt a köznyelvi szimbólummá fejlődő teljes körülíró referenciális szinekdochét nem számítottam be. (Teljes, mert az előzményben ott van „a jó Isten”; körülíró, mert a kéz *láthatatlan*; referenciális szinekdoché, mert az egészet a rész fejezi ki.)

PE 204: „A nagy városban senkije se volt, nem várta se *meleg szív*, se *ölelő kar*”. Köznyelvi szinekdochék (egyben megszemélyesítések). Ezek sem kerültek be.

A nyelvi képek megszámlálása előtt, illetve közben tisztázni kellett, hogy az összetett nyelvi képek (komplex képek) elemeit külön képek tekintsem-e, vagy az egészet együtt egynek. Végül az előbbi megoldás mellett döntöttem abból a megfontolásból, hogy a többszörös képek a stílushatása is többszörös kell, hogy legyen. Például ebben:

PE 159: „Ancsurával [Mari] az utcán ismerkedett meg, és Ancsura vezette a kis *vadgalambot* [ti. Marit] Koronka úr *kalitkájába*”, a *vadgalambot* és a *kalitkát* külön képek számoltam.

Ugyanígy jártam el a következő esetekben is:

PE 170: „Sikor *farkas* volt, aki mellett még *rókának* sem érezte magát Koronka úr”;

PE 175: „Az olyan *vad*, amelynek mindig nyomában vannak a *kopók*, megtanul óvatos lenni. A rendőrség *furfangos vadász*, de a tolvajok sem ostoba *nyulak*.” Ebben egyazon képzetkörből való négy elemi képet számolhatunk: *vad*, *kopó*, *vadász* és *nyulak*.

Mivel nem az abszolút, hanem a viszonyított értékekre voltam kíváncsi (tekintettel arra, hogy a részcorpuszok nem voltak egyforma nagyságúak: a legrövidebb és a leghosszabb között 3402 szövegszónyi különbség volt), dönteni kellett abban is, hogy az elemi képek számát mihez viszonyítsam. Analógiaként Török Gábor negyven évvel ezelőtti nyelvikép-statisztikájához folyamodtam, amelyben a szerző József Attila megszemélyesítéseinek számát a verssorok számával vetette egybe (Török 1967: 563, 1968: 123–31). Nos, ami a verssor a költészetben, az (mutatis mutandis) a tagmondat a prózában. Ezért a képek relatív gyakoriságát (a képtelítettséget) úgy számítottam ki, hogy az elemi képek számát elosztottam a Me-ek számával. Kiszámítottam azt is, hogy a Me-ek hány százalékában található nyelvi kép. Az eredményeket táblázatba foglaltam:

13. táblázat. Képtelítettség

	Kép	Me	Átl. képtel. K/Me	%-os képtel. K/Me%
PE	58	3008	0,02	1,93
MK	43	2138	0,02	2,01
VP	168	2650	0,06	6,34
Nov.	154	1843	0,08	8,36
Σ	423	9639	0,04	4,39

Az első, ami szemébe ötlük a fenti táblázat szemlélőjének, a nyelvi képek relatív gyakoriságának meghökkentően alacsony szintje, amely, mint a negyedik oszlopban láthatjuk, csupán századokban mérhető. Például a PE 0,02-je azt jelenti, hogy a kisregénynek csak minden ötvenkettedik (!) Me-ében találkozhatunk képpel. De még a négyszeres értéket felmutató Nov.-ban is csak minden tizenkettedik tagmondat tartalmaz eleven stílushatású elemi képet.

A képek aránylag csekély gyakoriságának magyarázata abban keresendő, hogy ebbe a statisztikába csak a valóban költői (kreatív, kifejező) képek kerülhetnek be. Az ilyenek a PE-ben és az MK-ban csak elvétve fordulnak elő, a VP-ben megháromszorozódik a számuk, és a Nov.-ban érik el a legmagasabb arányt. Vagyis a nyelvi képek statisztikája alapján lényegében ugyanaz a stílusfejlődési folyamat rajzolódik ki előttünk, mint amelyet a szintaxis és a szófaji gyakoriság számaiból kiolvastunk. Krúdy 1913-ban pályájának fordulópontjára, viszonylagos csúcspontjára ért, és ettől kezdve mindvégig ezen az új hangon szól hozzánk. Ezt a stílust a mondat és a szöveg növekvő szerkesztettsége, fokozódó telítettsége, a statikusabb és festőibb látásmód előtérbe kerülése, végül pedig a nyelvi képek arányának megnövekedése jellemzi. Így lett a „hangját kereső” Krúdyból az „igazi” Krúdy. Meglehet, éppen 1913-ban.

7. Összefoglalás és kitekintés

A szintaktikai, szófajgyakorisági és képtelítettségi sajátosságok mutatóit az alábbi táblázatban összegezzük:

14. táblázat. A 6 + 3 + 1 = 10 szövegsajátosság adatainak művenkénti összesítése

	PE	MK	VP	Nov.	Σ
1. Szóhossz (szótagban)	2,12	2,31	2,31	2,33	2,26
2. Me-hossz (szóban)	5,02	5,75	5,67	6,35	5,61
3. M-hossz (Me-ben)	1,77	2,15	2,11	2,63	2,07
4. M-hossz (szóban)	8,86	12,35	11,99	16,71	11,63
5. Bek.-hossz (M-ban)	2,49	2,09	2,52	3,00	2,46
6. Bek.-hossz (Me-ben)	4,39	4,48	5,32	7,91	5,09
7. Mn/Fn arány	0,42	0,44	0,52	0,47	0,46
8. Fn/Ige arány	1,28	1,63	1,71	2,01	1,61
9. Mn/Ige arány	0,53	0,71	0,88	0,94	0,74
10. Képtel. (Me%)	1,93	2,01	6,34	8,36	4,39

A prózastílus kvantitatív jellemzésében természetesen még számos további feladat és lehetőség vár a kutatóra. Folytatni kell a mondat belvilágának stilisztikai szempontú vizsgálatát. Azért „folytatni”, mert ezt a munkát Deme (1971) és Raisz Rózsa (1989, 1993) már megalapozta az alá- és a mellérendelés típusainak és azok számszerű arányának meghatározásával. Ki kell terjeszteni a kutatást az elbeszélő és a párbeszédes szövegrészek statisztikai mutatóinak összehasonlítására. (Ilyen adatokat már ehhez a tanulmányhoz is gyűjtöttünk, de feldolgozásuk lényegében

megduplázta volna a cikk terjedelmét, ezért erre most nem vállalkozhattunk.) Érdekes eredményeket ígér különböző műfajú szövegek (regények, novellák, tárcák, színművek) adatainak egybevetése. Ezt már ebben a dolgozatban is megkíséreltem elkezdeni a tíz novella bevonásával és a regényekkel való folyamatos szembesítésével, de a munka dandárja még csak ezután következik. Szükség volna a kutatás időbeli határainak kitágítására is: egyrészt visszafelé, az úgynevezett mikszáthos korszak bevonásával, másrészt előre, a „lángoló stílus” és utána a puritánabb „gyomornovellák” és „-regények” felé. Végül pedig tervezem az igazi Krúdy és a Márai-Krúdy statisztikai összehasonlítását is. Egyszóval ha lesz rá időm és erőm, folytatni kívánom Krúdy stílusának kvantitatív stilisztikai jellemzését.

SZAKIRODALOM

- Baránszky-Jób László 1937. *A magyar széppróza története szemelvényekben*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.
- Barta András 1961. Utószó. In: Krúdy Gyula: *Mákvirágok kertje*. Öt kisregény. Magvető Könyvkiadó, Budapest. 718–27.
- Bori Imre 1978. *Krúdy Gyula*. Forum Könyvkiadó, Újvidék.
- Cressot, Marcel–James, Laurence 1983. *Le style et ses techniques*. Précis d’analyse stylistique. Presses Universitaires de France, Paris.
- Czére Béla 1987. *Krúdy Gyula*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Deme László 1971. *Mondatszerkezeti sajátosságok gyakorisági vizsgálata* (Magyar szövegek alapján). Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Doležel, Lubomir 1964. Вероятностный подход к теории художественного стиля. *Вопросы языкознания*, n° 2, 19–29.
- Dömölki Bálint–Fónagy Iván–Szende Tamás 1964. Köznyelvi hangstatisztikai vizsgálatok. *ÁNyT* 2: 117–32.
- Eöry Vilma, P. 1983. Különböző típusú novellák mondatszerkezetei. *MNy*. 79: 162–73.
- Fábrí Anna 2001. „Mit lehet írni Pestről?” (A Krúdy-művek Budapestjéről). *Budapesti Negyed* 9/4: 25–60.
- Fónagy Iván 1959/1989. *A költői nyelv hangtanából*. 2., javított kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest. (Első kiadása: 1959.)
- Fónagy Iván 1960. A szavak hossza a magyar beszédben. *Nyr*. 84: 355–60.
- Fónagy Iván 1965/1972. A kifejezés mint tartalom. In: Telegdi Zsigmond (szerk.): *Hagyományos nyelvtan – modern nyelvészet*. Tankönyvkiadó, Budapest. 105–33. (Eredetije: Der Ausdruck als Inhalt. In: Kreuzer, Helmut–Gunzenhäuser, Rul (Hrsg.): *Mathematik und Dichtung*. Nymphenburger Verlagshandlung, München. 243–74.)
- Fónagy Iván 1999. *A költői nyelvről*. Corvina, Budapest.
- Fried István 2006. *Szomjas Gusztáv hagyatéka*. Elbeszélés, elbeszélő, téridő Krúdy Gyula műveiben. Palatinus, Budapest.
- Fucks, Wilhelm–Lauter, Josef 1965/1970. Az irodalmi stílus matematikai elemzése. *Helikon* 16: 370–81. (Eredetije: Mathematische Analyse des literarischen Stils. In: Kreuzer, Helmut–Gunzenhäuser, Rul (Hrsg.): *Mathematik und Dichtung*. Nymphenburger Verlagshandlung, München. 107–22.)
- Gáldi László 1964. [Hozzászólás „A matematikai nyelvészet és a gépi fordítás kérdései” című munkaértekezleten (MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 1962. március 8–10.).] *ÁNyT* 2: 145–7.

- Gedényi Mihály 1978. *Krúdy Gyula. Bibliográfia (1892–1976)*. Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest.
- Guiraud, Pierre 1954. *Les caractères statistiques du vocabulaire*. Essai de méthodologie. Presses Universitaires de France, Paris.
- Guiraud, Pierre 1959. *Problèmes et méthodes de la statistique linguistique*. D. Reidel Publishing Company, Dordrecht (Holland).
- Guthrie, David–Guthrie, Louise–Allison, Ben–Wilks, Yorick 2007. Unsupervised anomaly detection. University of Sheffield, Sheffield. 1624–8.
<http://www.ijcai.org/papers07/Papers/IJCAI07-762.pdf>
- Hankiss Elemér 1969. *A népdaltól az abszurd drámáig*. Magvető, Budapest.
- Hankiss Elemér 1985. *Az irodalmi mű mint komplex modell*. Tanulmány. Magvető Könyvkiadó, Budapest.
- Herczeg Gyula 1975. *A modern magyar próza stílusformái*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Herczeg Gyula 1976. A mondatstilisztikai kutatás mint módszer. *ÁNyT* 11: 127–42.
- Imre Samu–Szathmári István (szerk.) 1967. *A magyar nyelv története és rendszere*. A debreceni nemzetközi nyelvészkongresszus előadásai. 1966. augusztus 24–28. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Jékel Pál–Papp Ferenc 1974. *Ady Endre összes költői műveinek fonémastatisztikája*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kelecsényi László 2005. Jegyzetek. In: *Krúdy Gyula összegyűjtött művei. 2. Drámai művek*. Színművek, jelenetek, töredékek. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony. 305–39.
- Kelecsényi László 2007. Jegyzetek. In: *Krúdy Gyula összegyűjtött művei. 9. Regények és nagyobb elbeszélések 5*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony. 443–62.
- Kemény Gábor 1974a. Képsűrűség és kompozíció Krúdy prózájában. *Nyr.* 98: 306–25.
- Kemény Gábor 1974b. *Krúdy képkalkotása*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kemény Gábor 1976. Stilisztika és statisztika (Zsilka Tibor új könyvéről). *NyK* 78: 135–48.
- Kemény Gábor 1977. Nyelvtani és képi determináció a teljes metaforában. *NyK* 79: 177–200.
- Kemény Gábor 1981. Krúdy és a stílusa (A stílus helye Krúdy művészetében és Krúdy helye a stílus művészetében). *It.* 63: 440–57.
- Kemény Gábor 1990–91. Nyelvi képek gyakorisága, típusai és funkciója egy mai magyar szépprózai antológiában. *Nyr.* 114: 36–53, 161–75, 115: 28–44.
- Kemény Gábor 1993. *Képekbe menekülő élet*. Krúdy Gyula képkalkotásáról és a nyelvi kép stilisztikájáról. Balassi Kiadó, Budapest.
- Kemény Gábor 1998. A szövegstílus három összetevőjéről (Péter Mihály stílusmeghatározása alapján). *Nyr.* 122: 133–42.
- Kemény Gábor 2002. *Bevezetés a nyelvi kép stilisztikájába*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Kemény Gábor 2009. Krúdy Gyula ismeretlen regénye. *Szabolcs-szatmár-beregi Szemle* 227–33.
- Keszler Borbála 1977. Az egyszerű és az összetett mondat határsávja. In: Rác Endre–Szathmári István (szerk.): *Tanulmányok a mai magyar nyelv mondattana köréből*. Tankönyvkiadó, Budapest. 111–33.
- Keszler Borbála 2000. Az egyszerű és az összetett mondat határsávja. In: Keszler Borbála (szerk.): 461–71.
- Keszler Borbála (szerk.) 2000. *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Kozma Dezső 1981. *Krúdy Gyula postakocsiján*. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár–Napoca.
- Lengyel Klára 2000. Az igenevek általános jellemzése. In: Keszler Borbála (szerk.): 223–6.
- Milic, Louis Tonko 1967. *A quantitative approach to the style of Jonathan Swift*. Mouton & Co., The Hague, Paris.
- Nagy Ferenc 1972. *Kvantitatív nyelvészet*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Nagy Ferenc 1983. Az impresszionista prózastílus statisztikai vizsgálata. *MNy.* 79: 28–41.

- Nemeskürty István 1987. A vörös postakocsi elfeledett utasai. Egy radikális-baloldali költői kör Krúdy regényében. *Népszabadság*, május 16. 15.
- Papp Ferenc 1961. A stíluselemzés egy mennyiségi mutatókra épített módszere. *Filológiai Közlemény* 7: 69–84.
- Parenteau, Véronique 1998. L'analyse de textes littéraires assistée par ordinateur: une introduction. <http://www.ebsi.umontreal.ca/cursus/vol4no1/parenteau.htm>
- Péter Mihály 2005. *Nyelv, stílus, költői beszéd*. Válogatott tanulmányok. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Raisz Rózsa 1986. A kvantitatív módszer mondatstilisztikai alkalmazhatóságáról. *Nyr.* 110: 161–9.
- Raisz Rózsa 1989. Mondatszerkezeti jellemzők gyakorisági vizsgálata Petelei-, Kaffka- és Krúdy-novellákban. In: Fábrián Pál–Szathmári István (szerk.): *Tanulmányok a századforduló stílusterképeiről*. Tankönyvkiadó, Budapest. 317–38.
- Raisz Rózsa 1993. A Mikszáth-elbeszélések mondat szerkesztése. In: Raisz Rózsa, V. (szerk.): *Tanulmányok a magyar nyelvről*. Acta Academiae Paedagogicae Agriensis, Nova series, tom. XXI. Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola, Eger. 59–82.
- Raisz Rózsa 1996. A kvantitatív módszer a stilisztikában. In: Szathmári István (szerk.): *Hol tart ma a stilisztika?* (Stíluselméleti tanulmányok). Tankönyvkiadó, Budapest. 387–99.
- Rubinyi Mózes 1910. *Mikszáth Kálmán stílusa és nyelve*. Révai Testvérek, Budapest.
- Soltész Katalin, J. 1963. Guiraud statisztikai módszere a szókincs vizsgálatában. *ÁNYT* 1: 263–72.
- Szabó Zoltán 1998. A magyar szépi írói stílus történetének fő irányai. Corvina, Budapest.
- Szegedy-Maszák Mihály 1970. Az angolszász és francia stilisztikai kutatások főbb irányai. *Helikon* 16: 420–48.
- Szende Tamás 1968. Szóstatistikai vizsgálatok Tóth Árpád, Juhász Gyula és Szabó Lőrinc költeményei alapján. *Nyr.* 92: 287–300.
- Szépe György 1964. [Hozzászólás „A matematikai nyelvészet és a gépi fordítás kérdései” című munkaértekezleten (MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 1962. március 8–10.).] *ÁNYT* 2: 160–5.
- Tambovcev, Ju. A.–Tambovceva, A. Ju.–Tambovceva, L. A. 2008. Приложил ли Радищев свою руку к написанию части писем из «Почты Духов» Крылова? Расстояния между текстами с точки зрения типологии распределения в них некоторых лингвистических единиц. *Studia Slavica* 53/1: 35–59.
- Tóbiás Áron szerk. 1964. *Krúdy világa*. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest.
- Török Gábor 1967. A statisztikai módszerű stíluskutatás lehetőségei. In: Imre Samu–Szathmári István szerk. 561–6.
- Török Gábor 1968. *A líra: logika* (József Attila költői nyelve). Magvető–Tiszatáj, Budapest.
- Végh József Mihály 1965. A prózaritmus kérdéseiről. *Néprajz és Nyelvtudomány* 9: 47–55.
- Végh József Mihály 1967. A prózaritmus kérdéseiről. In: Imre Samu–Szathmári István (szerk.): 571–5.
- Végh József Mihály 1973–74. Ritmusjelenségek a magyar prózában. *Néprajz és Nyelvtudomány* 17–18: 175–95.
- Zemb, J. M. 1966/1970. La stylométrie. In: Guiraud, Pierre–Kuentz, Pierre (szerk.): *La stylistique*. Lectures. Klincksieck, Paris. (Előszőr: *Cahiers du CRAL*, n° 2, 36–40.)
- Zimányi Árpád 2004. Bulvárlapok cikkeinek szövegtani elemzése. In: H. Varga Gyula (szerk.): *Kommunikáció és nyelvhasználat*. Acta Academiae Paedagogicae Agriensis, Nova series, tom. XXXI. Eszterházy Károly Főiskola Líceum Kiadó, Eger. 29–43.
- Zsilka Tibor 1970. Négy novella stilisztikai elemzése statisztikai módszerrel. *Helikon* 16: 351–62.
- Zsilka Tibor 1971. Négy novella stilisztikai elemzése statisztikai módszerrel. In: Hankiss Elemér (szerk.): *A novellaelemzés új módszerei*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 257–71.
- Zsilka Tibor 1973. *A stílus hírértéke*. Madách Könyvkiadó, Bratislava.
- Zsilka Tibor 1974. *Stilisztika és statisztika*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Függelék

1. PE – szóhossz szótagszámban			8	115	6,75%
1	5512	36,50%	9	110	6,46%
2	4670	30,93%	10	121	7,10%
3	3010	19,93%	11	92	5,40%
4	1389	9,20%	12	77	4,52%
5	389	2,58%	13	57	3,35%
6	103	0,68%	14	51	2,99%
7	7	0,50%	15	53	3,11%
8	1	0,10%	16	26	1,53%
Átlag:		2,12	17	26	1,53%
Szórás:		1,13	18	19	1,12%
Variabilitás:		0,53	19	9	0,53%

2. PE – mondategység-hossz szószámában			20	12	0,70%
1	95	3,16%	21	19	1,12%
2	267	8,88%	22	9	0,53%
3	501	16,66%	23	9	0,53%
4	558	18,55%	24	3	0,18%
5	494	16,42%	25	8	0,47%
6	400	13,30%	26	5	0,29%
7	282	9,38%	27	5	0,29%
8	178	5,92%	28	3	0,18%
9	91	3,03%	29	4	0,23%
10	51	1,70%	30	4	0,23%
11	39	1,30%	31	1	0,60%
12	17	0,57%	32	2	0,12%
13	10	0,33%	33	3	0,18%
14	12	0,40%	34	1	0,60%
15	8	0,27%	35	1	0,60%
16	1	0,30%	36	1	0,60%
17	2	0,70%	38	1	0,60%
19	2	0,70%	41	1	0,60%
Átlag:		5,02	42	1	0,60%
Szórás:		2,43	43	1	0,60%
Variabilitás:		0,48	46	1	0,60%

3. PE – mondategység-hossz mondategység-számban			Átlag:	8,86
1	824	48,36%	Szórás:	5,80
2	593	34,80%	Variabilitás:	0,65
3	201	11,80%		
4	51	2,99%		
5	23	1,35%		
6	9	0,53%		
7	2	0,12%		
8	1	0,60%		
Átlag:		1,77		
Szórás:		0,96		
Variabilitás:		0,54		

4. PE – mondategység-hossz szószámában			5. PE – bekezdés-hossz mondategység-számban		
1	27	1,58%	1	334	48,76%
2	57	3,35%	2	127	18,54%
3	132	7,75%	3	83	12,12%
4	169	9,92%	4	61	8,91%
5	160	9,39%	5	28	4,09%
6	156	9,15%	6	12	1,75%
7	152	8,92%	7	13	1,90%
			8	4	0,58%
			9	5	0,73%
			10	3	0,44%
			11	6	0,88%
			12	3	0,44%
			13	1	0,15%
			14	1	0,15%
			15	2	0,29%
			16	1	0,15%
			38	1	0,15%
			Átlag:		2,49

Szórás:	2,63	9	135	6,31%
Variabilitás:	1,06	10	78	3,65%

6. PE – bekezdéshossz mondategységszámában

1	179	26,13%
2	140	20,44%
3	93	13,58%
4	77	11,24%
5	41	5,99%
6	22	3,21%
7	27	3,94%
8	14	2,04%
9	18	2,63%
10	21	3,07%
11	11	1,61%
12	7	1,02%
13	3	0,44%
14	2	0,29%
15	2	0,29%
16	5	0,73%
17	3	0,44%
18	2	0,29%
19	3	0,44%
20	2	0,29%
21	3	0,44%
22	1	0,15%
23	2	0,29%
24	1	0,15%
25	2	0,29%
27	1	0,15%
28	1	0,15%
48	1	0,15%
78	1	0,15%
Átlag:	4,39	
Szórás:	5,42	
Variabilitás:	1,24	

7. MK – szóhossz szótagszámában

1	3926	31,94%
2	3492	28,41%
3	2725	22,17%
4	1457	11,86%
5	501	4,08%
6	122	0,99%
7	32	0,26%
8	4	0,30%
9	2	0,20%
Átlag:	2,31	
Szórás:	1,24	
Variabilitás:	0,54	

8. MK – mondategység-hossz szószámában

1	55	2,57%
2	177	8,28%
3	284	13,28%
4	313	14,64%
5	301	14,08%
6	259	12,11%
7	235	10,99%
8	158	7,39%

9	135	6,31%
10	78	3,65%
11	55	2,57%
12	33	1,54%
13	19	0,89%
14	9	0,42%
15	15	0,70%
16	3	0,14%
17	3	0,14%
18	2	0,90%
19	2	0,90%
20	1	0,50%
22	1	0,50%
Átlag:	5,75	
Szórás:	2,94	
Variabilitás:	0,51	

9. MK – mondategész-hossz mondategységszámában

1	380	38,19%
2	302	30,35%
3	185	18,59%
4	84	8,44%
5	27	2,71%
6	6	0,60%
7	4	0,40%
8	3	0,30%
9	2	0,20%
11	2	0,20%
Átlag:	2,15	
Szórás:	1,30	
Variabilitás:	0,61	

10. MK – mondategész-hossz szószámában

1	9	0,90%
2	27	2,71%
3	50	5,03%
4	65	6,53%
5	68	6,83%
6	72	7,24%
7	68	6,83%
8	60	6,03%
9	57	5,73%
10	51	5,13%
11	54	5,43%
12	31	3,12%
13	43	4,32%
14	32	3,22%
15	35	3,52%
16	29	2,91%
17	30	3,02%
18	21	2,11%
19	25	2,51%
20	22	2,21%
21	15	1,51%
22	13	1,31%
23	7	0,70%
24	18	1,81%
25	10	1,01%
26	9	0,90%
27	11	1,11%

28	11	1,11%	14	4	0,84%
29	8	0,80%	15	3	0,63%
30	5	0,50%	16	3	0,63%
31	6	0,60%	17	1	0,21%
32	4	0,40%	18	3	0,63%
33	3	0,30%	21	1	0,21%
34	5	0,50%	23	1	0,21%
35	2	0,20%	24	1	0,21%
36	2	0,20%	26	1	0,21%
39	1	0,10%	37	1	0,21%
41	1	0,10%	42	1	0,21%
46	3	0,30%	79	1	0,21%
47	1	0,10%	Átlag:		4,48
49	2	0,20%	Szórás:		5,56
50	1	0,10%	Variabilitás:		1,24
53	1	0,10%			
54	1	0,10%			
59	2	0,20%			
60	1	0,10%			
68	1	0,10%			
72	1	0,10%			
73	1	0,10%			
Átlag:		12,35			
Szórás:		9,28			
Variabilitás:		0,75			

11. MK – bekezdéshossz mondategésszámban

1	264	55,35%
2	102	21,38%
3	46	9,64%
4	28	5,87%
5	13	2,73%
6	8	1,68%
7	4	0,84%
8	2	0,42%
9	2	0,42%
10	4	0,84%
11	1	0,21%
13	1	0,21%
17	1	0,21%
21	1	0,21%
Átlag:		2,09
Szórás:		2,04
Variabilitás:		0,98

12. MK – bekezdéshossz mondategységsszámban

1	95	19,92%
2	102	21,38%
3	75	15,72%
4	55	11,53%
5	38	7,97%
6	23	4,82%
7	24	5,03%
8	12	2,52%
9	9	1,89%
10	11	2,31%
11	8	1,68%
12	1	0,21%
13	3	0,63%

13. VP – szóhossz szótagszámban

1	4521	30,08%
2	4445	29,57%
3	3403	22,64%
4	1723	11,46%
5	601	4,00%
6	163	1,08%
7	22	0,15%
8	2	0,10%
10	2	0,10%
Átlag:		2,31
Szórás:		1,23
Variabilitás:		0,53

14. VP – mondategységsszósszámban

1	110	4,15%
2	240	9,06%
3	352	13,28%
4	408	15,40%
5	402	15,17%
6	303	11,43%
7	236	8,91%
8	174	6,57%
9	116	4,38%
10	82	3,09%
11	83	3,13%
12	42	1,58%
13	29	1,09%
14	12	0,45%
15	18	0,68%
16	13	0,49%
17	10	0,38%
18	8	0,30%
19	2	0,80%
20	3	0,11%
21	2	0,80%
22	1	0,40%
23	1	0,40%
24	1	0,40%
26	1	0,40%
29	1	0,40%
Átlag:		5,67
Szórás:		3,30
Variabilitás:		0,58

15. VP – mondatéghossz mondategység számban			41	1	0,80%
1	545	43,46%	42	4	0,32%
2	360	28,71%	43	2	0,16%
3	185	14,75%	44	1	0,80%
4	84	6,70%	45	2	0,16%
5	43	3,43%	46	2	0,16%
6	16	1,28%	47	1	0,80%
7	6	0,48%	48	1	0,80%
8	7	0,56%	50	2	0,16%
9	3	0,24%	51	2	0,16%
10	1	0,80%	53	2	0,16%
11	2	0,16%	54	1	0,80%
12	1	0,80%	55	1	0,80%
14	1	0,80%	56	2	0,16%
Átlag:		2,11	59	1	0,80%
Szórás:		1,47	61	1	0,80%
Variabilitás:		0,70	62	1	0,80%
			68	1	0,80%
			71	1	0,80%

16. VP – mondatéghossz szószámban			84	1	0,80%
1	39	3,11%	72	1	0,80%
2	46	3,67%	84	1	0,80%
3	71	5,66%	87	1	0,80%
4	96	7,66%	Átlag:		11,99
5	99	7,89%	Szórás:		10,40
6	85	6,78%	Variabilitás:		0,87
7	72	5,74%			
8	80	6,38%			
9	64	5,10%			
10	78	6,22%			
11	57	4,55%			
12	39	3,11%			
13	41	3,27%			
14	40	3,19%			
15	31	2,47%			
16	27	2,15%			
17	34	2,71%			
18	38	3,03%			
19	20	1,59%			
20	11	0,88%			
21	14	1,12%			
22	22	1,75%			
23	15	1,20%			
24	16	1,28%			
25	12	0,96%			
26	13	1,04%			
27	6	0,48%			
28	10	0,80%			
29	8	0,64%			
30	6	0,48%			
31	2	0,16%			
32	2	0,16%			
33	4	0,32%			
34	3	0,24%			
35	4	0,32%			
36	3	0,24%			
37	3	0,24%			
38	7	0,56%			
39	1	0,80%			
40	3	0,24%			

17. VP – bekezdéshossz mondatéghossz számban

1	249	50,00%
2	112	22,49%
3	46	9,24%
4	25	5,02%
5	18	3,61%
6	13	2,61%
7	9	1,81%
8	2	0,40%
9	3	0,60%
10	6	1,20%
11	3	0,60%
12	2	0,40%
13	6	1,20%
14	1	0,20%
15	1	0,20%
18	1	0,20%
27	1	0,20%
Átlag:		2,52
Szórás:		2,77
Variabilitás:		1,10

18. VP – bekezdéshossz mondategység számban

1	100	20,08%
2	109	21,89%
3	70	14,06%
4	44	8,84%
5	45	9,04%
6	25	5,02%
7	20	4,02%
8	8	1,61%
9	13	2,61%
10	5	1,00%

11	6	1,20%	16	5	0,27%
12	5	1,00%	17	8	0,43%
13	3	0,60%	18	5	0,27%
14	5	1,00%	19	5	0,27%
15	5	1,00%	20	4	0,22%
16	2	0,40%	21	1	0,50%
17	3	0,60%	22	2	0,11%
18	5	1,00%	23	3	0,16%
19	2	0,40%	29	1	0,50%
20	1	0,20%	36	1	0,50%
21	2	0,40%	39	1	0,50%
22	2	0,40%	Átlag:		6,35
23	2	0,40%	Szórás:		3,52
24	1	0,20%	Variabilitás:		0,55
25	2	0,40%			
26	2	0,40%			
27	1	0,20%			
28	1	0,20%			
29	2	0,40%			
31	1	0,20%			
32	1	0,20%			
34	1	0,20%			
35	1	0,20%			
36	1	0,20%			
40	1	0,20%			
80	1	0,20%			
Átlag:		5,32			
Szórás:		6,94			
Variabilitás:		1,30			

19. Nov. – szóhossz szótagszámban

1	3642	31,13%
2	3322	28,40%
3	2690	23,00%
4	1397	11,94%
5	485	4,15%
6	107	0,91%
7	27	0,23%
8	1	0,10%
Átlag:		2,33
Szórás:		1,22
Variabilitás:		0,53

20. Nov. – mondatéghossz szószámban

1	39	2,12%
2	118	6,40%
3	200	10,85%
4	251	13,62%
5	242	13,13%
6	228	12,37%
7	211	11,45%
8	164	8,90%
9	130	7,05%
10	87	4,72%
11	51	2,77%
12	32	1,74%
13	20	1,09%
14	22	1,19%
15	12	0,65%

21. Nov. – mondatéghossz mondatéghosszszámban

1	199	28,43%
2	231	33,00%
3	126	18,00%
4	67	9,57%
5	35	5,00%
6	15	2,14%
7	7	1,00%
8	7	1,00%
9	5	0,71%
11	2	0,29%
12	1	0,14%
14	2	0,29%
18	1	0,14%
19	1	0,14%
22	1	0,14%
Átlag:		2,63
Szórás:		2,08
Variabilitás:		0,79

22. Nov. – mondatéghossz szószámban

1	4	0,57%
2	9	1,29%
3	23	3,29%
4	36	5,14%
5	41	5,86%
6	27	3,86%
7	36	5,14%
8	36	5,14%
9	45	6,43%
10	34	4,86%
11	34	4,86%
12	24	3,43%
13	29	4,14%
14	20	2,86%
15	23	3,29%
16	23	3,29%
17	25	3,57%
18	15	2,14%
19	23	3,29%
20	15	2,14%
21	12	1,71%
22	19	2,71%
23	11	1,57%

24	15	2,14%	8	1	0,43%
25	12	1,71%	9	2	0,86%
26	5	0,71%	11	2	0,86%
27	6	0,86%	13	3	1,29%
28	12	1,71%	14	1	0,43%
29	9	1,29%	15	2	0,86%
30	9	1,29%	16	1	0,43%
31	4	0,57%	19	1	0,43%
32	5	0,71%	20	1	0,43%
33	3	0,43%	Átlag:		3,00
34	6	0,86%	Szórás:		3,15
35	1	0,14%	Variabilitás:		1,05
36	1	0,14%			
37	7	1,00%			

24. Nov. – bekezdéshossz mondategységszámában

1	20	8,58%	1	20	8,58%
2	43	18,45%	2	43	18,45%
3	40	17,17%	3	40	17,17%
4	19	8,15%	4	19	8,15%
5	28	12,02%	5	28	12,02%
6	9	3,86%	6	9	3,86%
7	7	3,00%	7	7	3,00%
8	7	3,00%	8	7	3,00%
9	6	2,58%	9	6	2,58%
10	4	1,72%	10	4	1,72%
11	2	0,86%	11	2	0,86%
12	3	1,29%	12	3	1,29%
13	4	1,72%	13	4	1,72%
14	5	2,15%	14	5	2,15%
16	7	3,00%	16	7	3,00%
17	3	1,29%	17	3	1,29%
18	2	0,86%	18	2	0,86%
19	3	1,29%	19	3	1,29%
20	2	0,86%	20	2	0,86%
22	2	0,86%	22	2	0,86%
23	1	0,43%	23	1	0,43%
25	1	0,43%	25	1	0,43%
26	3	1,29%	26	3	1,29%
27	1	0,43%	27	1	0,43%
29	1	0,43%	29	1	0,43%
30	1	0,43%	30	1	0,43%
34	2	0,86%	34	2	0,86%
36	1	0,43%	36	1	0,43%
40	1	0,43%	40	1	0,43%
41	1	0,43%	41	1	0,43%
49	1	0,43%	49	1	0,43%
50	1	0,43%	50	1	0,43%
51	1	0,43%	51	1	0,43%
81	1	0,43%	81	1	0,43%
Átlag:		7,91	Átlag:		7,91
Szórás:		10,16	Szórás:		10,16
Variabilitás:		1,28	Variabilitás:		1,28

23. Nov. – bekezdéshossz mondategységszámában

1	94	40,34%
2	48	20,60%
3	31	13,30%
4	21	9,01%
5	9	3,86%
6	10	4,29%
7	6	2,58%

Kemény Gábor
MTA Nyelvtudományi Intézet

SUMMARY

*Kemény, Gábor***A quantitative method of characterising prose style
(Gyula Krúdy's three novels and ten short stories from 1913)**

The introductory section of this paper discusses the possibilities and limitations of the application of quantitative methods in stylistics. The author, backing up a dictum by Fónagy (1999), opines that statistical methods are indeed very appropriate tools in characterizing individual writers' styles.

The core part of the paper compares three novels written in parallel by Gyula Krúdy in the first months of 1913 (*A pajzsos ember* [The Man with the Shield], *Mákvirágok kertje* [A Bunch of Scamps], *A vörös postakocsi* [The Crimson Coach]) and ten of his short stories, published in the same year, in terms of the length of the linguistic units (syllables, words, clauses, sentences, and paragraphs) making them up. The corpus consists of 54 120 running words (tokens). The results are summarised in tables, while the detailed data are given in the Appendix. On the basis of six characteristic measures (1. word length in syllables, 2. clause length in words, 3. sentence length in clauses, 4. sentence length in words, 5. paragraph length in sentences, 6. paragraph length in clauses), the author draws up the 'stylogram' of each of the four subcorpora (the three novels and the set of short stories). The figure shows that the hexagons illustrating the individual subcorpora are geometrically related as similars.

The syntactic and textological analyses are complemented by those of the proportions of the three main parts of speech (adjectives, nouns, verbs) and of the frequency of linguistic figures. The proportions of adjectives vs. nouns, nouns vs. verbs, and adjectives vs. verbs, as well as that of the number linguistic figures vs. the number of clauses, are good indicators of the style of each subcorpus.

The morals of the quantitative analysis based on a total of ten criteria are summarised as follows. Krúdy reached a turning point in his writer's career in 1913, increasingly finding his real voice. (The author hypothesises that this turning point took place in *The Crimson Coach* and especially in the short stories written subsequently.) That 'genuine' Krúdy style is characterised by increasingly structured sentences and texts (growing proportion of clauses per sentence), increasingly saturated clauses and sentences (growing number of words in both), as well as an increasingly static and picturesque way of seeing things, and a growing number of linguistic figures.